[redacted]

הצעת לחוקת יסוד למדינת ישראל

המחבר ד"ר יוחנן בדר

פ ת י ח ה

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ברוך הוא, אשר הוציאנו מארצות גלויותינו, מבית-העבדים, והביאנו לארץ אשר נשבע לאבותינו לתתה לנו ולזרענו אחרינו - אחוזת עולם.

בשעה גדולה זו נעלה לפנינו את זכר אבותינו וניתן להם שבח והודיה ששחררו את אדמת ציון הזאת, וקידשוה בפרי עמלם וברוחם הגדולה והרווה בדם גבורים ומאהבתם את החרות עמדו על נפשם בפני צר ואויב עד אשר הרחיקום בכח הזרוע מעל אדמתם.

ובשבח והודיה נעלה לפנינו את זכר אבותינו, נדחי ישראל שבכל הדורות ובכל התפוצות, אשר במסירותם כי נאמנה מאד ובסבלותיהם כי כבדו מנשוא קימו את עמנו והאדירו את רוחו ומעולם לא השלימו השלמה כל שהיא עם אבדן מולדתם.

ובשבח והודיה נעלה לפנינו את זכר בני הישוב העברי בארץ-ישראל, אשר לא חדלו לשבת בה גם אם צוק העתים הביאם עד משבר ואת זכר שבי ציון, אשר עלו והעפילו לארץ אבותיהם ויכלו לכל המכשולים ששמו משעבדיהם תחת רגלם - ואת מאמצי הציונות המדינית והמפעל החלוצי על הערים והכפרים אשר הקימו, בהניחם אותם יסוד למלחמתנו למען שחרור המולדת.

ובשבח והודיה נעלה לפנינו את זכרם של מחדשי גבורת-ישראל, אשר נטעו בלב עמנו את נכונותו לעמוד להגן על נפשו ולדרוש את זכויותיו בדמו, ואת רגש הכבוד הצבאי ואת אהבת הנשק.

והננו מרכינים ראש באבל וכבוד לזכר שש מאות רבוא קדושי ישראל, קרבנות הטבח הגדול, אשר מר גורלם החרידנו ומלאנו עוז יצרי למבחן המכריע במלחמת השחרור.

והננו מעלים לפנינו באבל, בכבוד ובגאוה את זכר לוחמי המחתרות, אשר בנפלם מות גבורים בשדות הקרב, בבתי-הכלא בארצות-הגזרה [illegible] בסבלם יסורים וקרבנות אין-ספור המשיכו במלחמתם למען שחרר את המולדת מעול זרים ולא הניחו את נשקם עד שהביאונו לנצחון.

והננו מעלים לפנינו באבל, בכבוד ובגאוה את זכר חיילי צבא ישראל, אשר חרפו נפשם בגבורות האומה ובעבודות הקרב למען תחיה המולדת החפשית והעם - בן-חורין.

בשעה גדולה זו, בעצם ימי מלחמתנו על כבוד הארץ והעם, על חיינו ועתידנו - הננו מעלים על נס את האמונה, אשר יסודותיה בתורת ישראל ובדברי נביאינו והנתמכת היום הזה בדעתם המשותפת של כל עמי העולם הנאורים -

כי בצלם אלוהים נעשה האדם וכי שאף ישאף תמיד לקדמה ולשלמות, -

כי כל האנשים בני חורין הם. כבודם וזכותם מהולדתם. משפט אחד לכולם, -

כי כולם בעלי זכויות שוות הם, זכויות שאין לבטל אותן לעולם והקודמות לכל חק, -

כי כל בני האדם בחוננו מידי יוצרם בבינה ובמוסר והם כולם בבחינת "אנשים - אחים אנחנו", -

כי יחס הכבוד בקרב המין האנושי לכל יחיד, לכל צבור, לכל עדה ועם ולזכותיהם - הוא היסוד לחרות, לצדק ולשלום לכל מדינה ומדינה ולעולם כולו, -

כי כדי שהעם, מאין לו מוצא אחר, לא יאלץ להתקומם נגד רודן ועריץ - יש ליצור חומת מגן לזכויות האדם והאזרח, ולשם כך חייב משטר המדינה להשען על השתתפותו הרחבה והישירה של העם בשלטון ועל השפעתו המכרעת בהרכב הממשלה ופעולותיה; על שמירת זכויות המיעוטים והגרים ועל הפרדת הסמכויות של הרשות המחוקקת, הרשות המבצעת והרשות השופטת, -

וכי רק בדרך הפרדת-רשויות זו והגבלתה של הרשות האחת על ידי חברתה בתוקף החוקה, הקודמת לכל חוק אחר - יובטח במדינה ממשל צדק.

ועל כן, אנו, בני ישראל אבינו, גמרנו אמר לחדש עלינו את המדינה העברית לשלום ולצדק ברוח נביאי ישראל, לקדם בזרועות פתוחות כל יהודי הבא להשתקע בה ולדאוג לחיים טובים לכל תושביה, לשלומם ולבטחונם, לפתוחה ולהתקדמותה.

ובשימנו אל לב, כי לשם השגת מטרות אלו נחוצה חוקה כיסוד לכל החוקים והמשפטים והמצוות ולכל יתר גלויי הממשל ופעולות המדינה -

קיימנו וקבלנו עלינו את החוקה הזאת.

פרק א'

מגלת הזכויות של עם ישראל

סעיף 1

(1) ארץ ישראל בגבולותיה ההיסטוריים, מעבר מזה ומעבר מזה לנהר הירדן, מיבי ים ועד המדבר, היא השטח של מדינת ישראל, ומולדתו הנצחית של עם ישראל.

(2) כל עוד לא הוחזרה ארץ ישראל כולה למדינת ישראל, ומבלי לפגוע בזכויותיו ההיסטוריות של עם ישראל לארץ ישראל, ומבלי לגרוע בזכות הרשויות של מדינת ישראל לחוקק חוקים לארץ ישראל כולה, תהא חוקה זו חלה, ויהיו כל החוקים שיוצאו על-פיה וצוי הרשות המיוסדים עליהם, חלים על השטח המשוחרר, שהנשק העברי מגן עליו.

(3) גבולותיה הזמניים של מדינת ישראל, במובן של פסקה (2), יקבעו בחוק.

(4) כל מה שנקבע בחוקה זאת איננו גורע מתוקפם של חוקים שכוחם יפה לפי מהותם ותוכנם גם מעבר לשטח המדינה.

סעיף 2

(1) כל יהודי, בלי שים לב לארץ הולדתו ולאזרחותו, זכאי לעלות לארץ ישראל ולהשתקע בה ולהנות מזכויות תושביה.

(2) החוק יוכל לקבוע הוראות-סדר לשמוש בזכות זאת, אולם לא תחול בה כל הגבלה ולו גם זמנית.

(3) יהודי, אשר תוך שלשה חדשים משעת פניתו אל הרשות המוסמכת, לא ניתנה לו תעודה המאשרת את זכות-הכניסה שלו למדינת ישראל, - או שלא הורשה להכנס לארץ, ואפילו בא בלי רשיון, - רשאי לדרוש עזרה משפטית, ממש כאילו היה תושב הארץ.

סעיף 3

(1) כל יהודי, גם אם מקום מושבו הוא בחו"ל, זכאי לרכוש לו אזרחות ישראלית על ידי מתן הצהרה נאותה לפני שלטונות ישראל, כפי שייקבע בחוק האזרחות.

(2) ניתנה אותה הצהרה בחוץ-לארץ, לא תתאשר אלא אם כן איננה נוגדת לחוק המקום בו ניתנה, ולחוק הבינלאומי.

(3) החוק יוכל לקבוע הוראות-סדר ואת סיג הרשות המוסמכת. הצהיר יהודי הצהרה בהתאם לפסקה (1), ולא נתאשרה תוך שלשה חדשים, רשאי הוא לדרוש עזרה משפטית, ממש כאילו היה תושב הארץ.

(4) יהודי לא יוגלה ולא יורחק מתחום המדינה.

סעיף 4

(1) החוק יקבע את מעמדם, זכויותיהם וחובותיהם של מוסדות יהודיים שנועדו לסייע בעליתם של שבי ציון, בפתוח הארץ ובבנינה.

פרק ב'

מגלת הזכויות של האדם והאזרח

ש ו י ו ן

סעיף 5

(1) במדינת ישראל שוים הם בני-האדם בפני החוק, ושווה כבודם האישי.

(2) בשום מקרה לא תהא המדינה מפלה אדם לטובה או לרעה, בשום מדה שהיא, מטעמי גזע, צבע-עור, דת, לשון, מין או מטעמי מוצא לאומי, חברתי או עדתי, או מטעמי השקפות פוליטיות או אחרות, או מטעמי רכוש וקנין.

סעיף 6

(1) החוק יוכל להביא בחשבון את ההבדלים במדת כשרו של אדם לפעילות גופנית, נפשית ומוסרית, וכן לתפקיד חברתי, או את הצורך במתן חסות משפטית מיוחדת לנשים, לילדים, לבני הנעורים, לזקנים, לנכים ולשאר סוגי בני-האדם שייקבעו בו לתכלית זו.

(2) החוק יוכל ליחד זכויות מסוימות לתושבי הארץ או לאזרחים.

סעיף 7

(1) המדינה לא תעניק תוארי-כבוד העוברים בירושה.

(2) אסור לקבל תארי אצילות זרים. אסור לקבל תארי כבוד ואותות הצטיינות זרים בלי הסכמת הממשלה.

(3) ההוראות דלעיל אינן חלות על תארים מדעיים ומקצועיים, וגם לא על תארים של כנסיות דתיות.

סעיף 8

(1) בהענקת כהונות ומשרות, במתן הנחות לזכויות ובהטלת מסים, מעמסות וחובות, יישמרו עקרונות השויון בקפדנות מכל בחינה בחיי המדינה, החברה, הכלכלה, התרבות במשרדי הממשלה, בבתי-המשפט ובשאר הרשויות.

(2) החוק יטיל עונשים:

(א) על כל פגיעה בדיני השוויון כאמור דלעיל.

(ב) על כל הפליה לרעה או מתן זכות-יתר, בעקיפין או במישרין, ליחיד או לאגודות או לקיבוץ של בני-אדם, על שום השתייכותם לגזע או ללאום, או בשל השקפות דתיות או צבע-העור או מוצא עדתי.

(ג) על הפצת רגשי בוז או שנאה, על הסתגרות והטפה לה, מטעמי לאום, גזע, לשון, דת, צבע-העור או מוצא עדתי.

(3) החוקים לא ישימו מעצור להתפתחותם החפשית של המיעוטים הלשוניים והדתיים. בני המיעוטים יהיו חפשיים להשתמש בלשונם בבית, במקומות הציבוריים, בהוראה ובעבודת אלהים.

כל המחלל חופש זה יהא צפוי לעונש על פי החוק.

ה ו פ ש ה פ ר ט

סעיף 9

(1) האדם זכות לו לחיים, לכבוד, לחופש ולבטחון אישי, וכן להכרה באישיותו בפני החוק.

(2) זכויותיו של אדם, אישיותו המשפטית, אזרחותו וקנינו לא ייפגעו מטעמים פוליטיים.

(3) שום מס עובד או ארנונה לא יושמו על אדם, ושום זכות לא תשלל ממנו, אלא במסגרת החוקה בלבד, במקרים הקבועים בחוק, תוך מניעת טרירות-לבם של השלטונות.

סעיף 10

(1) לא יהיו עבדים בישראל. עבודת-כפיה מותרת רק במקרים הקבועים בחוק הפלילי.

(2) עבד או עובד-כפיה המגיע לשטח של מדינת ישראל, בן-חורין הוא.

סעיף 11

(1) לא יהא בישראל עונש מות.

(2) לא יהא אדם נתון לעינויים, למלקות, או לעונש מטפיל ואכזרי אחר; אחת תהא תכלית העונשים: להחזיר את העבריין למוטב.

(3) הנחקר לא יהא נתון ללחץ או כפיה. המשתמש כלפיו באמצעי כפיה ייענש כחוק.

(4) כליאת אדם מתוך שלילת מגע עם סניגורו או קרוביו או החזקתו במקום סתר, תהא בכל מקרה בלתי-חוקית וצפויה לעונש על-פי החוק.

(5) שלילת החופש מאדם לשם כפיה אישית תהא מותרת רק על-פי החוק ורק במדת ההכרח.

סעיף 12

(1) לא יאסר אדם ולא יחבש בכלא באורח שרירותי.

(2) שום צורה של מעצר, של השגחה ושל פיקוח, הנוגעת לגופו של אדם, ושום הגבלה אחרת של החופש האישי, לא תהא מותרת אלא על-פי פקודה בכתב מאת שופט מוסמך.

(3) לא תוצא פקודה כזו אלא ביחס לאדם מסוים - בצורה החוקית ובמקרים הקבועים בחוק, על יסוד טענה מתקבלת על הדעת, המלווה שבועה או מסירת הודעה.

(4) במקרים שאינם סובלים דיחוי, והקבועים בחוק, מותר לאסור ולעצור אדם זמנית בלי הפקודה האמורה, אולם רק עד יום-החול הבא, תוך שמירת הדינים הקבועים להלן בפסקות (5) ו-(6).

(5) במקרה כזה חייב העוצר להודיע בכתב בלי דיחוי לנעצר, על-ידי מי ועל שום מה נעצר.

(6) כמו כן יש להביא בלי דיחוי, ולכל המאוחר במשך יום-החול הבא, נעצר כזה לפני שופט, המוסמך להוציא פקודת מעצר.

אם השופט, לאחר שתנתן לנאשם האפשרות לתת בירורים, לא יוציא, בהתאם לפסקה (3), פקודת מעצר לפני תום יום-החול הנוסף, - או אם אחד מן המועדים: שנקבעו לפי סעיף זה לא יישמר - יהיו המאסר והמעצר נחשבים לבלתי-חוקיים מלכתחילה, חוץ מאשר אם יכיר השופט בדיעבד את המאסר ואת המעצר כמוצדקים.

(7) החוק יבטיח, בהיקף רחב ככל האפשר, את שחרורו של הנעצר בערבות כספית לא מופרזת או אף בלא ערבות כספית.

(8) פסק דין המטיל עונש-מאסר, צו גירוש, או צו כפייה-אישית, לא יבוצעו אלא על סמך פקודה בכתב של שופט מוסמך.

(9) כל אדם שהוצאה נגדו פקודה של מעצר או של כליאה או של מתן ערבות, יבטיח לו החוק זכות של ערעור לפני בית-דין גבוה יותר.

(10) נענש אדם, על אף היותו חף מפשע, או נעצר, או נחבש בכלא ללא הצדקה, - זכאי הניזוק לתבוע פיצויים מן המדינה ומן האשמים בדבר.

סעיף 13

(1) כל הנרדף על שום מלחמתו או פעולתו למען החופש, תהא לו זכות של מקלט בשטח ישראל.

סעיף 14

(1) אזרח ישראל לא יוגלה ולא יוסגר, ואסור למנעו מלהכנס לשטח המדינה.

(2) לא יוסגר אדם בשל עבירות פוליטיות, או במקרה שהמוסגר יהיה צפוי לרדיפות על רקע פוליטי, גזעי, דתי או לאומי.

(3) מלבד למקרים האמורים, מותר להסגיר אדם על יסוד הסכם בינלאומי או לפי החוק.

(4) ההסגרה לא תוצא לפועל בלי שיחליט בית-הדין המוסמך החלטה סופית על חוקיותה.

סעיף 15

(1) כל אזרח זכאי לנוע, לבחור במקום לישיבה ארעית ולישיבת קבע, לרכוש נכסי דלא-ניידי, לעסוק במקצועו או במשלח-ידו ולהשתכר בכל שטח המדינה באין מפריע.

(2) החוק יתאים את השמוש בזכויות אלה לצרכי טובת-הכלל, הבריאות, הסדר והבטחון.

(3) כל אזרח חפשי לצאת מתחומי המדינה ולהכנס לתוכה.

(4) כל אזרח השוהה בחוץ-לארץ נהנה מחסותה המשפטית של המדינה.

(5) למען איסוף נתונים סטטיסטיים יכול החוק להטיל חובות מתאימות.

<u>חסינות הדירה וחליפת-מכתבים</u>

סעיף 16

(1) דירתו של האדם קודש היא. לא יכנס אדם לדירת חברו אלא ברשותו או במקרים הקבועים בחוק.

(2) לא יאוכסנו חיילים או בני-אדם אחרים בדירתו של אזרח בלי הסכמתו.

(3) אסור לערוך חיפושים וכן לפשפש בחפצים ולהחרימם החרמה זמנית או סופית, חוץ מאשר במקרים הקבועים בחוק ובאופן הקבוע בחוק, תוך שמירה נאותה על הערובות החוקתיות הקבועות לשם הגנה על החופש האישי.

(4) בדיקת בנינים ותוכם מטעמי בריאות, מוסר ציבורי, בטחון הבניה, וגבית מסים, תהא מותרת במדת ההכרח, על-פי החוק.

(5) הפוגע באורח בלתי-חוקי בחסינות הדירה יהא צפוי לעונש על-פי החוק.

סעיף 17

(1) לא יחוללו החופש והסודיות של מכתבים, מברקים, שיחות בטלפון וחליפת-דברים בכל צורה שהיא.

(2) הזכויות הנ"ל תוגבלנה רק על סמך פקודה בכתב של שופט מוסמך במקרים הקבועים בחוק.

(3) חילול בלתי-חוקי של סודיות חליפת-דברים, ביחוד אגב שימוש-לרעה בהזדמנויות הכרוכות בתפקיד רשמי, יהא צפוי לעונש על-פי החוק.

דת וחופש המצפון

סעיף 18

(1) הדת וקיום מצוותיה יכולים להשען רק על ההכרה הפנימית והשכל, ולא על כפיה מן החוץ.

(2) חופש גמור של מצפון ואמונה נתן לאדם, וחובה עליו לנהוג יחס של סובלנות וכבוד לחופש המצפון והאמונה של זולתו.

(3) זכאי אדם לעבוד את האלהים ברבים כמנהגי דתו, ביחידות או בצוותה, תוך שמירה על הסדר הציבורי ועל דרך-ארץ ובאופן זה עצמו להפיץ את דעותיו ואת השקפות-אמונתו.

(4) חילול השם, פגיעה ברגשות הדת, הפרעת עבודת האלהים, חילול קדושתם של בתי-תפלה ובתי-קברות, יהיו צפויים לעונש על פי החוק.

(5) הפסד המוסרי וההיסטורי למדינת ישראל ואמונת רוב רובם של אזרחיה, תופשת במדינה מקום מיוחד בין האמונות הדתיות בעלות זכויות שוות.

סעיף 19

(1) שום חוק ושום רשות ציבורית לא יכריחו אדם להשתייך אל קהלה דתית, או לקיים את מצוות הדת, אפילו הוא מחזיק בהם, או לקבל על עצמו עונש כל-שהוא או מעשי-תשובה בשל השקפותיו על הדת, - או לתרום תרומות לאיגוד דתי שאינו משתייך אליו.

(2) כל שבידו סמכות של הורה או של אפיטרופוס, זכאי להחליט בענין דתם של ילדים עד שנתם החמש-עשרה. מי שמלאו לו שמונה-עשרה שנה, יוכל להחליט החלטה כזו על דעת עצמו בנוגע לעצמו.

סעיף 20

(1) שבת ומועדי ישראל יהיו ימי המנוחה הקבועים במדינת ישראל.

(2) החוק יבטיח לבני המיעוטים הדתיים את הזכות לקיים את חובת יום המנוחה השבועי ומנוחת המועדים בימים הקבועים בדתם.

סעיף 21

(1) כל קהלה דתית תהא זכאית, בתוך מסגרת החוקים הכללית, לנהל ענייני דת וגמילות חסד, לרכוש ולהחזיק ברשותה נכסים נדים ובלתי נדים ולסדר אותם כטוב בעיניה, לחייב את חבריה בתשלום מסים ללגבותם וכן לנטול חלק בארגונם של בתי-דין דתיים, ולפתח פעולה גם בכיוונים אחרים על-פי הרשאה מיוחדת מטעם החוקים.

(2) כל קהלה דתית הקיימת במדינה ברגע שחוקה זו תכנס לתקפה, וכל קהלה דתית שהמדינה תעניק לה הכרה נוספת, תהנה משווי-זכויות גמור.

(3) לרבנים, מורי הוראה ולכוהני-דת אחרים, יבטיח החוק במדה שווה זכויות מתאימות למעמדם.

(4) חבר של קהלה דתית זכאי לצאת ממנה או לשנות את השתייכותו אל קהלה דתית. החוק יכול לקבוע את צורת השימוש בזכויות אלה.

(5) אגודה בעלת אופי דתי, שאינה קהלה דתית מבחינה משפטית, - תהנה מן החירויות ומן הזכויות השמורות לאגודות.

סעיף 22

(1) החוק יבטיח לכל אדם, שאינו משתייך לקהלה דתית, את האפשרות החוקית לבוא בברית הנישואים ולבטלם, קבורה הוגנת וכן דרך משפטית בכל העניינים הנוגעים למעמדו האישי!

(2) המדינה תבטיח, בדרך של חוק, רישום של לידות, של נישואים ושל מיתות.

סעיף 23

(1) המדינה תשמור על קדושתם של כל המקומות הקדשים.

(2) חופש הגישה, הביקור והמעבר אל המקומות הקדושים, יובטח לכל אדם ללא הבדל, במדה שהדבר לא יפגע בצרכי הבטחון של המדינה, בסדר הציבורי ובנימוס.

(3) לא יוטלו מסים על מקומות קדושים שהיו פטורים ממס עד שעה זו. שום תיקון בשיטת המסים לא יצמצם את זכויות-היתר האמורות, ולא יפלה לטובה מישהו מבין בעליהן.

(4) הקלות במסים לבניינים וחלקות-אדמה המשמשים לעבודת האלהים, - ולבעלי בניינים אלו, ייקבעו בחוקים.

ח ו פ ש   ה ה ב ע ה

סעיף 24

(1) חופש הדעה נתון לאדם, ורשאי אדם להביע את דעותיו והשקפותיו ולהפיצן ברבים.

(2) חופש הדעה כולל גם את החופש לאסוף ידיעות ונתונים, לבדוק, לקבל ולמסור אותם, ולהשמיע דעות והשקפות בעזרת כל אמצעי ההבעה הקיימים ובפרט בדיבור-פה, בכתב, בדפוס, ברדיו ובמשדרים מיכניים.

(3) גבולות המדינה לא ישמשו מעצור מבחינה זו.

(4) לא יוטרד אדם ולא יפגע על שום שהשתמש בחירויות ובזכויות אלו. חובות הנובעות מן היחסים בין עובד לנותן-עבודה לא ישמשו בשום פנים ואופן כמעצור לקיום החירויות והזכויות הללו בפועל.

(5) לא יחקקו חוקים המגבילים את חופש הדעה והבעת הדעה, או המניחים יסודות של הנהגת צנזורה, או המתנים יסוד או ניהול של בית-דפוס, משרדים להכפלה, הוצאות, כתבי עת, תחנות שידור - בקבלת רשיון מאת השלטונות או במתן ערבות כספית.

(6) מותר להטיל, בדרך של חוק, חובת רישום, ולהורות הוראות סדר המבטיחות את קביעתו של אחראי במקרה של שימוש לרעה בחופש ההבעה, או המיועדות להקל על מניעת הנזקים הנובעים משימוש לרעה כזה.

(7) החוקים יוכלו להגביל חירויות אלו בכל הנוגע ליסוד ולניהול של תיאטרונות ושל בתי-קולנוע, לנוכחות של בני הנוער בהצגות ובתערוכות פומביות, ולנקיטת אמצעים נגד ספרות ואמנות פורנוגראפית.

סעיף 25

(1) השימוש לרעה בחירויות ובזכויות, הקבועות בסעיף הקודם, יהא כרוך, במקרים ובתנאים הקבועים בחוקים, באחריות משפטית, פלילית ואזרחית.

(2) לא יוחרם דבר-דפוס או עצם המביע מחשבה, ולא יוטל איסור על הצגה או על תערוכה, אלא על יסוד פקודה מנומקת מאת בית-הדין המוסמך, במקרים של עבירות שכל עיקרן תוכן רעיוני של דבר-דפוס, עצם או הצגה או תערוכה, או במקרה של הפרת ההוראות של רישום או של סדר.

בניגוד לסעיף 24 1,2,4

(3) במקרים האמורים, וכשיש צורך דחוף בדבר, מותר להחרים החרמה זמנית דבר-דפוס או עצם המביע מחשבה, או להטיל איסור זמני על הצגה או על תערוכה, רק באורח הקבוע בחוק, תוך שמירה נאותה על הערובות החוקתיות, הקבועות לשם הגנה על החופש האישי.

(4) מעשה ההחרמה הזמנית או האיסור יחשב לבלתי-חוקי מבראשונה, אם לא יובא לפני השופט המוסמך במשך יום-החול הבא, למען יוציא הלה צו החרמה, או אם יסרב השופט להוציאו.

(5) החוק יוכל לצוות ציווי כללי לגלות ברבים את המקורות הכספיים של כתבי-עת.

חופש ההתקהלות וההתאגדות

סעיף 26

(1) האזרחים זכאים להתאסף יחד ולערוך אספות בצורה שקטה ובלי נשק, תוך שמירה על דרך-ארץ, של הסדר הציבורי ועל זכויותיו של צד שלישי.

(2) החוק יוכל להטיל איסור על עריכת כל אספה בקוטר עד 200 מטר ממושבו של בית הנבחרים או בקוטר של 100 מטר ממעונה של ועדת-בחירות ציבורית בשעת מילוי תפקידם.

(3) החוק יוכל לחייב את המכנסים אספה תחת כפת הרקיע, במקום ציבורי ובלתי-גדור, או את האומרים לערוך במקום ההוא גם תהלוכה או הפגנה - להודיע על כך מראש לרשות המוסמכת, במועד שהחוק יוכל לקבעו לזמן לא יותר ממושך מאשר עד שבעה ימים, ובצורה הקבועה בו.

(4) הרשות המוסמכת רשאית להטיל איסור על עריכת אספה או הפגנה כזו בשים לב לאי-חוקיות של מטרותיה או לסכנה הנשקפת ממנה לבטחון הציבורי.

(5) החוק יוכל לחייב את המכנסים אספה פומבית להבטיח גישה ומקום נאות לנציגי הרשות המוסמכת.

(6) אין הרשות המוסמכת רשאית לפזר אספה, תהלוכה או הפגנה, אלא לאחר שהאספה, התהלוכה או ההפגנה נעשתה מפאת מקומה, אפיה או מהלכה, לבלתי-חוקית לפי הוראות החוק הפלילי.

(7) במקרה של הטלת-איסור או פיזור של אספה, תהלוכה או הפגנה, רשאים המכנסים לדרוש חות-דעת של בית-דין. אם יבטל בית-הדין את צו האיסור של האספה או את צו פיזורה, יחשבו צווים אלו לבלתי-חוקיים מלכתחילה.

סעיף 27

(1) האזרחים זכאים להתאגד באגודות באין מפריע, בלי נטילת רשות מן השלטונות לשם פעולה שהחוק הפלילי אינו אוסר אותה על יחידים.

(2) החוק יוכל להטיל על מיסדי אגודה ועל חברי הנהלתה את החובה למסור הודעה לרשות המוסמכת במועדים הנכונים, לשם רישום הנתונים הנוגעים למטרות, לתקנון ולהרכב ההנהלה של האגודה, ולשאר הפרטים שיש לגלותם בשים לב לעניינו של צד טליטי ולסדר הציבורי.

(3) המפלגות הפוליטיות בנות-חורין הן; ואין חלות עליהם החובות הקבועות בפסקה הקודמת ביחס לאגודות אחרות.

(4) אסור להקים אגודות חשאיות, אגודות אשר מטרתן היא פעולה שהחוק הפלילי אוסר אותה על יחידים, אגודות המחייבות את חבריהן בשמירת סודות מפני השלטונות או במשמעת מוחלטת או בנאמנות בלתי מוגבלת, או בשבועה בעלת תוכן דומה, וכן אגודות השואפות להשיג מטרות פוליטיות על-ידי ארגון בעל אופי צבאי או של הכשרה צבאית או של התעמלות או של אספורט.

(5) אגודה שהוטל אליה איסור או אגודה שאינה קיימת למעשה, או אינה ממלאת זמן ממושך, הקבוע בחוק, את החובות הנ"ל של מסירת הודעה, תפורק על-ידי בית-הדין המוסמך על-פי הצעתה של הרשות המוסמכת. זכות הערעור תהיה שמורה. באותה שעה עצמה שפונים אל בית-הדין למען יחליט על פירוק האגודה, מותר להטיל איסור זמני על פעולתה או להטיל עליה השגחה מטעם השלטונות לתקופה של שלשה חדשים ופעם אחת בלבד. צו כזה פג תקפו אם יסרב בית-הדין לפרק את האגודה.

(6) החוק יקבע את התנאים הפורמליים לרכישת אישיות מפשטית על-ידי אגודה.

ח_ו_פ_ש___ה_מ_ד_ע

סעיף 28

(1) X לא תחול כל הגבלה על חופש המדע והמחקר המדעי, ולא על פרסום תוצאותיהם.

ח_ו_פ_ש___ה_ק_ו_ב_ל_נ_א

סעיף 29

(1) כל תושב של הארץ זכאי לפנות אל בית-הנבחרים או אל חבריו, אל הנשיא, אל הממשלה ואל הרשויות המוסמכות, ולהגיש לפניהם בקשות, תלונות או הצעות.

(2) גם יחיד וגם מספר בני אדם ביחד, יוכלו להשתמש בזכות זו של הגשת קובלנא.

(3) החוק הפלילי יטיל עונשים על כל המפריע את השימוש-בפועל בזכות זו.

הגנה על החופש

סעיף 30

העובדה שהחוקה פורטת זכויות מסוימות של עם ישראל, של האדם ושל האזרח, לא תתפרש כשלילה או כצמצום של זכויות וחירויות אחרות שנתיחדו להם.

סעיף 31

(1) החירויות והזכויות, שהחוקה ערבה להן, לא ישללו משום אדם, ואסור לפגוע בהן.

(2) פקיד או מוסד של המדינה, של רשות מקומית או של גוף ציבורי, אשר יפגע - מדעת או מתוך רשלנות, על-ידי עשית מעשה או אי-עשיתו - בחירותו או בזכותו המובטחת של אדם, בניגוד להוראות החוקה, יהיה אחראי לכך על-פי החוק האזרחי והפלילי.

(3) במקרים האמורים תובטח גם לניזוק הזכות להגיש תביעה לפני בית-דין מכל סוג. במקרים כאלה לא יעוכב משפט פלילי, לא בדרך של חנינה, ולא על ידי התובע הכללי או קטיגור רשמי אחר, לפני מתן פסק-הדין הסופי.

(4) האחריות האזרחית תחול במקרים האמורים על המדינה, על הרשויות המקומיות ועל המוסדות הציבוריים, שבשמם פעל הפקיד או מוסד אחר, או חייב היה לפעול.

סעיף 32

(1) בשעת סכנה בלתי-אמצעית לקיומה של המדינה, עקב פלישת זרים ופעולות צבאיות, או עקב התקוממות המונית מזוינת, ובמסגרת הצרכים החכרחיים הכרוכים בהן, - מותר לקבוע על ידי חוק מיוחד הגבלה של זכויות האזרחים, הכלולות בסעיפים 11, 14, 17,16, 24, 25 26 ו-27 או של אחדות מהן, לפרק-זמן הקבוע בו ושלא יעלה על שנה אחת.

(2) חוק כזה יתנה את שלילת חופש האדם על-פי החלטת הרשות במתן פיצויים, ויחייב את הרשות להביא בכתב בפני הנעצר את טעמי מעצרו, מתוך ציון עובדות ממשיות, תוך שבעה ימים משעת מעצרו.

(3) הנעצר יהא רשאי לפנות אל בית-הדין למען יצוה לשחררו מטעמים שיסודם בחוק. הנעצר רשאי גם להזים לפני בית-הדין את ההאשמות שהשלטונות ציינום כטעמים למעצרו. יוכיח הנעצר את צדקת טענותיו, יצווה בית הדין לשחרר אותו, אך גם אם לא יעלה ביד הנעצר להוכיח זאת, ביד בית-הדין לצוות לשחררו.

(4) חוק שהוצא בהתאם לפסקה (1), תקפו ניתן לערעור, כתקפו של כל חוק אחר.

סעיף 33

(1) זכאי אדם להתנגד בפועל לדיכוי ולעריצות, ולהתגונן, כפי הצורך, מפני כל התנקשות בלתי-חוקית בחייו, בשלמות גופו, בכבודו או בקנינו.

(2) חללה הרשות את זכויות האדם והאזרח, וגם הערובות החוקתיות חדלו למעשה מלהיות למגן לו, יהא המרד לזכות ולחובה לעם ולכל חלק בקרב העם.

פרק ג'

מגלת הזכויות החברתיות

סעיף 34

(1) המשטר הכלכלי של המדינה יהיה מיוסד על עקרוני הצדק החברתי, - ובהתאם לעקרונים אלו יבטיח ליחיד ולמשפחה את התנאים הדרושים לקיומם ולהתפתחותם.

(2) החוק יטיל על המדינה, על הרשויות המקומיות ועל המוסדות שיוקמו במיוחד לצורך זה, וכן על הקהלות הדתיות בהסכמתן, חובות הנובעות מן הפסקה הקודמת.

(3) את קיום החובות האמורות אפשר לתבוע בדרך משפטית רק על פי הרשאה מיוחדת מטעם החוק.

י ח ס י מ ש פ ח ה

סעיף 35

(1) המשפחה כיחידה טבעית, ראשונית ויסודית, הריהי בעלת זכויות טבעיות ובלתי-ניתנות-לקיפוח, הקודמות לכל תחוקה - ועם זאת, זכות לה לחסות החברה.

(2) האמהות, ילדים ונוער, זכות להם לחסות מיוחדת של החברה.

(3) האם תהא פטורה מן ההכרח הכלכלי של עבודה בשכר הפוגעת בחובות המשפחה, - על-ידי שתקבל עזרה מן החברה. מצד אחר, תובטח לה, כפי מדת נטיותיה, האפשרות לעסוק בעבודה מקצועית מחוץ לביתה במדה שוה לגבר - על ידי שתאורגן חסות קיבוצית לטפה.

(4) המשפחות בעלות ילדים רבים, זכות להן לסיוע מיוחד של החברה.

סעיף 36

(1) הנישואים הם צורת-הארגון המשפטית של המשפחה.

(2) גבר ורעיה, מבוגרים בגופם ורוחם, לאחר הגיעם לגיל שייקבע על ידי החוק, זכאים לבוא בברית נישואים וליסד משפחה.

(3) איש ואשתו, זכויות שוות להם בנישואים. החוק יוכל לקבוע דינים ככל הדרוש לשמירת קיומה ואחדותה של המשפחה.

(4) ברית הנישואים אינה חוקית בלי הסכמה חפשית ואישית של האיש והאשה.

(5) לא יותר רבוי-נישואין במדינת ישראל.

סעיף 37

(1) חינוך הבנים הריהו זכות וחובה עליונה להורים.

(2) הורים שאינם מקיימים חובה זו כראוי, יוכל החוק לקבוע אמצעים לתיקון הדבר לטובת עניני של ילדיהם.

(3) החוק יבטיח לילדים שאינם פרי הנישואים שויון משפטי וחברתי גמור, במדה שאפשר להשלים בינו לבין יחס-הנישואים של האב והאם, וכן בינו לבין עניני הילדים שהם פרי הנישואים.

(4) החוק יקבע את אופן חקירת האבהות ויבטיח את זכויותיו של ילד, שנולד מחוץ לנישואים, כלפי אביו ואמו, וכן יקל עליהם לתת לו מעמד שוה עם מעמדם של ילדי-נשואין.

(5) המדינה תבטיח חסות נאותה לילדים שנטלה מהם מסבה כל שהיא חסות הורים.

קהלות מקומיות

סעיף 38

(1) קהלות מקומיות, בעיר ובכפר, הריהן קיבוצים חברתיים טבעיים וראשוניים.

(2) קהלה מקומית הריהי אישיות משפטית, יכולה להיות בעלת רכוש ולעשות בו כרצונה, זכאית להסדיר על דעת עצמה את העקרונים המשפטיים, הנוגעים לעניניה ולתפקידיה המיוחדים, להטיל ולגבות מסים, ובאורח זה ואחר להבטיח לעצמה את האמצעים הדרושים לקיומה ולהתפתחותה. כן תבצע הקהלה המוקמית פעולות המוטלות עליה על-ידי המדינה על סמך החוקים.

(3) החוקים יקבעו ביתר פרוטרוט את המשטר ואת הארגון של קהלות מקומיות בעיר ובכפר, ובמיוחד את חלוקתן לסוגים על-פי מספר תושביהן, ובהתאם לסוג - את המסגרות לשלטון-עצמי שלהן, ואת התנאים והנוהל להקמת קהלות חדשות.

(4) החוקים יקבעו את אופן הפיקוח על פעולת הקהלות המקומיות, ובעיקר על משק הכספים שברשותן; לשם מניעת פעולה בלתי-חוקית או פגומה מצד הרשויות המקומיות, יוכלו לקבוע אמצעים של תיקון לטובת ענינם של חברי הקהלה. אולם אסור לשלול מחברי הקהלה לפרק-זמן העולה על שלשה חדשים בשנה, את הרשויות שהם בחרו בהן בחירה חפשית ודימוקרטית, או את הזכות לביצוע בלתי-אמצעי של השלטון העצמי על ידי יזמה עממית ורפרנדום, ובקהלות קטנות - על ידי החלטות המתקבלות באספות הכלליות של חבריהן.

(5) גם המדינה וגם הקהלות המקומיות רשאיות, ביחסי-הגומלים שביניהן, לבקש הגנה על זכויותיהן ההדדיות בדרך משפטית. במקרה של פירוק רשות הקהלה, רשאי כל אחד מחברי הרשות המפורקת להגיש ערעור על הפירוק בשם הקהלה.

(6) שטח המדינה יחולק למחוזות שגבולותיהם וסמכויות רשויותיהם ייקבעו בחוק.

(7) חלוקת המדינה למחוזות לא תוכל לפגוע בגבולותיהן ובשלמותן של הקהלות המקומיות. החוק יבטיח למחוזות הטריטוריאליים משטר והיקף של שלטון-עצמי, הדומים למשטר ולזכויות של קהלות מקומיות.

בטחון חברתי

סעיף 39

(1) כל אדם, זכות לו לעבודה. המדינה, בהשתתפותן של הקהלות המקומיות, תטיל על עצמה את התפקיד להבטיח לתושבי הארץ אפשרות נאותה של עבודה, בשכר המבטיח קיום נאור.

(2) כל אדם זכות לו למזון, לבגד, לעזרה רפואית ולאשפוז, ברמה המבטיחה את קיומו, וכן לתמיכה חברתית שיש בה כדי להבטיח את הקיום לו ולמשפחתו, במקרה של חוסר-עבודה, מחלה, נכות, זקנה, ובשאר כל המקרים שבהם יהא מטולל אפשרות של קיום בכוח עצמו מסבות שאינן תלויות ברצונו.

(3) החוק ינהיג ביטוח חברתי של התושבים, והוא ביטוח-חובה כללי, ויטיל את המסים הכרוכים בו, לפי חלוקה נאותה, על המשתכרים העומדים ברשות עצמם, על נותני-העבודה, על העובדים, על המדינה ועל הקהלות המקומיות - לשם ממוש זכויות האדם הקבועות לעיל מיום לידתו ועד יום מותו.

סעיף 40

(1) X רק לנזקקים

החוק יבטיח שירות-בריאות כללי. שירות הבריאות יהא כולל פיקוח הגייני וסאניטרי, עזרה רפואית חנם, סיפוק תרופות בזול, ריפוי במרפאות ובבתי-חולים, חסות רפואית חנם לאמהות.

(2) לא יוכרח אדם להיות נתון לריפוי או לטיפול רפואי או אחר כל שהוא אלא על סמך החוק בלבד. בשום מקרה לא יעבור החוק על הגבולות של שמירת כבודו של האדם.

סעיף 41

המדינה, בשתוף-פעולה עם הקהלות המקומיות, תבטיח שכון עממי, זול.

הוראה

סעיף 42

(1) כל תושב של מדינת ישראל נתנת לו זכות לחנוך, וגישה חפשית לכל בתי הספר בתנאים שוים לכל; דין זה אינו פוסל עריכה בבתי ספר תיכוניים ומקצועיים של בחינות כניסה על יסוד תחרות.

(2) בלי לפגוע בזכויות ההורים ובחובותיהם בענין חינוך הבנים בבית, תבטיח המדינה לנוער, בהשתתפותן של הקהלות המקומיות, חינוך-של-חובה כללי וניתן חינם, של ראשית דעת ושל עיקרי דברים, שכלי, מוסרי וחברתי - בבתי-ספר עממיים, בשמונה כתות במשך שמונה שנים, ובמדת האפשרות גם בבתי ספר תיכוניים.

(3) בבתי הספר העממיים והתיכוניים, של המדינה או של הקהלות, תהיה לשון ההוראה - הלשון העברית. בבתי ספר אלו יהיה לימוד התנ"ך אחד מן הלימודים העיקריים.

(4) בבתי הספר העממיים והתיכוניים, של המדינה או של הקהלות, יובטח לתלמידים לימוד הדת בהתאם לדתם, בלי פגיעה בחופש המצפון.

(5) למיעט הלשוני הערבי יובטח החינוך, במדה שוה בערבית כלשון ההוראה, - ברוחה של מסורת התרבות הערבית ותוך קיום פסקה (4).

(6) המדינה, בהשתתפותן של הקהלות המקומיות, תקים רשת של בתי-ספר משלימים למבוגרים, בלי שכר-לימוד, ובמיוחד לאותם המבוגרים שלא קבלו חינוך מלא בבתי-הספר העממיים, או אינם יודעים לדבר ולכתוב עברית.

סעיף 43

(1) מערכת בתי-הספר, העממיים, התיכוניים והמקצועיים, של הממשלה ושל הקהלות המקומיות, וכן תכנית הלימודים ושיטת ההוראה בהם, יאורגנו בצורה אחידה, על-ידי החוק ועל פי החוק.

(2) החוק יקבע את מדת ההכשרה הנדרשת מן המורים, גם יבטיח למורים, בבתי-הספר של הממשלה ושל הקהלות המקומיות, זכויות, מעמד, תנאי עבודה ודרגות משכורת, אשר לא יהיו נופלים בשום מדה מן הזכויות הדומות של פקידי הממשלה. כן יקבע החוק את חובותיהם של מורים אלו.

(3) החוק יבטיח את הפיקוח על דרך-פעולתם של כל בתי-הספר, על-ידי שיקים לשכת-פיקוח מרכזית, המורכבת מאישים בעלי מדת-הכשרה הנדרשת מן המורים, ובעלי נסיון ממושך בעבודת הוראה.

(4) החוק יוכל לקבוע כי זכותו של אדם לעסוק במקצוע מסוים או לתפוש משרה מסוימת, מותנית בסיום חוק הלימודים בבית-ספר עממי, תיכוני, מקצועי או גבוה, או בעמידה בבחינה נאותה.

(5) המדינה והקהלות המקומיות יבטיחו למספר רב ככל האפשר של בני נעורים מוכשרים וחרוצים, אשר סבות כלכליות מונעות מהם את האפשרות ללמוד בבתי-ספר תיכוניים וגבוהים - סטיפנדיות נאותות, שינתנו על סמך התוצאות הקודמות של לימודם וכן על סמך בחינות של תחרות.

סעיף 44

(1) כל אזרח או אגודה רשאי ליסד ולנהל בית-ספר.

(2) בדומה להוראות החוקה בנוגע לאגודות, יקבע החוק את חובת הרישום של בית ספר, וכן את האפשרות להטיל איסור על יסודו של בית-ספר או לסגור בית-ספר.

(3) אם בית-הספר ניתנת בו הוראה לפחותים מחמש-עשרה שנה, או אם תובע הוא לעצמו את הזכות ללמד את בני-הנעורים באופן שתהא בו תמורה ללימוד-של-חובה, או אם מבקש הוא ליהנות מעזרה חמרית מצד הממשלה או הקהלות המקומיות, מן הזכויות השמורות בחוק לבתי-הספר של הממשלה או של הקהלות, - וגם ממלא את שאר הדרישות שקובעים השלטונות - חייב הוא להיות כפוף לפיקוח, בהתאם לחוק.

(4) העקרונים האמורים חלים גם על בתי-הספר שמיסדים ומנהלים אותם קיבוצים דתיים, או מוסדות של ארצות-חוץ, אשר זכויותיהם הקיימות יכובדו בגבולות מותאמים לחוקה זו.

(5) בתי-ספר כאלה, תכובד זכותם לבחור בלשון ההוראה ולהחליט על דעת עצמם בענין לימוד הדת - בגבולות הקבועים בסעיף 41, פסקות (3) ו-(4).

סעיף 45

(1) המוסדות הגבוהים לתרבות ולמדע, ובמיוחד האוניברסיטה העברית בירושלים ושאר המוסדות שיקבעו בחוק - תהא להם זכות לשלטון עצמי פנימי, למתן תארים אקדמיים ולשאר הפריבילגיות המסורתיות של אסכולות אקדמיות, במסגרת החוקים. - חופש המדע, המחקר וההוראה במוסדות מסוג זה לא יוגבל, לא במישרין ולא בעקיפין.

סעיף 46

(1) החינוך בכל בתי-הספר חייב לשקוד על פיתוח מלא של אישיותו ואפיו של האדם, ולנטוע בלבו יחס של כבוד לזכויות האדם והאזרח ולחרויות-היסוד, וכן עקרונים מוסריים, אהבת המולדת, אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, סובלנות ויחס של כבוד לדעות הזולת. חינוך זה חייב לעקור כל סימן לאי-סובלנות ולשנאה כלפי עמים אחרים וכלפי קבוצות גזעיות, דתיות ולשוניות, פוליטיות ומכל מין אחר.

(2) החוק יקבע ערובות, אמצעים וסאנקציות, לשם מימושו של העקרון האמור.

עבודה

סעיף 47

(1) העבודה היא בסיס החברה, ונהנית מהגנה מיוחדת של המדינה.

(2) האזרח זכאי לבחור במשלח-יד ובאורח-חיים בחירה חפשית, במסגרת התנאים האוביקטיביים. חובה מוסרית על האזרח לעבוד ולהשתמש בכוחותיו הפיסיים והרוחניים.

סעיף 48

(1) העובד זכות לו לתנאי עבודה צודקים.

(2) החוקים יקבעו את התנאים ליחסים בין העובדים ונותני-העבודה בכלל או לסוגים מיוחדים של עובדים; תנאים אלו אסור לשנותם על-ידי חוזה לרעת העובדים.

(3) העובד זכות לו לשכר הוגן. החוקים יבטיחו לעובד שכר הוגן, לפי האיכות והכמות של עבודתו, ובאופן שיהא ביכלתו להשתכר לקיום נאות לו ולמשפחתו.

(4) העובד זכות לו לנופש, נוסף על חובת השמירה של שבת ומועדים. החוקים יקבעו את הזמן המקסימלי של יום עבודה ושל שבוע עבודה במסחר, בתעשיה, בתחבורה ובחקלאות, וכן את זכותו של העובד לחופשה שנתית בתשלום. החוקים יגבילו עבודה נוספת ועבודת לילה, ויבטיחו שכר גבוה יותר בעד עבודה מסוג זה.

(5) העובד זכות לו לתנאים סאניטריים וטכניים נאותים במקום עבודתו ובשעת עבודתו. החוקים יבטיחו בענין זה קביעת עקרונים ופיקוח על מימושם.

(6) מכל הבחינות הנ"ל יבטיחו החוקים הגנה מיוחדת על עבודת-שכיר של נשים הרות, אמהות, נשים וצעירים, וכן יקבעו את גילו המינימלי של עובד במסחר, בתעשיה, בתחבורה, בחקלאות ובשאר ענפי העבודה.

(7) העובד זכאי למלא בשעות-העבודה התקינות את זכויות-האזרח שלו, וכן - בלי לגרום נזק לכללות העבודה במפעל - למלא כהונות-של-כבוד ציבוריות, אם הדבר הוא בגדר האפשר בלי להפריע את כללות פעולתו של מקום עבודתו. לתכלית זו רשאי העובד לדרוש שחרור מעבודה בשעות מסוימות. החוק יקבע את המסגרת שבה רשאי העובד לדרוש תשלום במקרים של שחרור כזה.

סעיף 49

(1) לא יכפו על אדם לעשות עבודה שקבל על עצמו - אך אין הדבר פוגע בזכויות לפיצויים.

(2) במקרה של מלחמה או של התקוממות המונית מזוינת, או של אסון בטבע או במשק, יוכל חוק מיוחד, לפרק-זמן הקבוע בו ושאינו עולה על שנה, לתת צו של גיוס כוח-העבודה במסגרת ההכרח הקיים, בשכר מלא ולזמן מוגבל, לעבודות שמתאימות להכשרתם הנפשית והגופנית של המגויסים.

(3) המגויסים לעבודה יהנו מכל הזכויות השמורות לעובדים על פי החוקה או החוק, ולא תשלל מהם הדרך המשפטית לעמוד על זכויותיהם.

סעיף 50

(1) העובד זכאי לבוא לכלל הסכם עם שאר העובדים לשם פעולה משותפת, המיועדת - בלי שימוש באמצעים של אלימות - להגן על זכויותיהם ועל עניניהם ולשפר את תנאי העבודה;

(2) בפרט זכאים העובדים לנקוט בשביתה כאמצעי בפעולותיהם הקיבוציות מסוג זה.

(3) העובדים זכאים וחפשים להקים אגודות מקצועיות, כמכשירים לביצוע זכויותיהם הנזכרות וכן למטרות אחרות. האגודות המקצועיות, לא יחולו עליהן שום הגבלות ושום חובות של רישום שאינן חלות לפי החוק על אגודות בכלל. אולם החוק יוכל להתנות תנאי לרישומה של אגודה מקצועית, והוא שיהא לה תקנון ושתגיש אותו לשם רישום - המבטיח בחירה לעתים מזומנות, לפחות אחת לשנה, של המוסדות של האגודה, לפי רצון החברים ובדרך דימוקרטית.

(4) לא יוכרח עובד, על-ידי לחץ ישיר או עקיף, להצטרף אל אגודה מקצועית.

(5) העובדים במפעל אחד, או בענף מסויים או בסוג של מפעלים, זכאים לעשות במסגרת החוק הסכמים קיבוציים, - על-ידי נציגיהם הנבחרים במיוחד, או באמצעות אגודותיהם המקצועיות - עם נותני-העבודה או עם אגודות העובדים הנוגעים בדבר, בנוגע לתנאי העבודה, השכר ושאר הבעיות המשותפות להם. אם כל האגודות המקצועיות המיצגות את העובדים המעונינים, הובטחה השתתפותן המלאה במשא-ומתן, ואם נתקבל ההסכם על-ידי נציגי רוב נאות של העובדים, - יבטיח לו החוק תוקף ביחס לכל העובדים וביחס לאותם נותני-העבודה שקבלו את ההסכם או שמשתייכים אל האגודות שעשו את ההסכם.

(6) כל סידור והסכם אישי או קיבוצי, הפוגע בזכויות העובדים הקבועות בסעיף זה, הריהו מחוסר-תוקף ובלתי-חוקי.

סעיף 51

(1) המדינה תבטיח לעובדים את האפשרות להשתלם במקצועם ולעלות ברמתם המקצועית בעזרת הדרכה שתנתן על-ידי מדריכים מומחים.

(2) החוק יבטיח בוררות ממשלתית לסכסוכי עבודה ויקבע את העקרונות לדרך פעולתה. ועדות בוררות, המתמנות על פי החוק, יציעו את תיווכן לפני הצדדים על-פי הזמנתו של אחד מהם או על דעת עצמן. בהסכמת הצדדים יוכלו לפסוק פסק של בוררות, בעל תוקף של הסכם קיבוצי ביניהם. הרשות המוסמכת תוכל לתת צו בדבר בוררות של חובה רק באותם המקרים שבהם ניתן לגייס את כוח-העבודה.

(3) עבודת הרוח והשכל, ובמיוחד מאמצי ממציא, סופר ואמן, יהנו מהגנת המדינה ומעזרתה.

(4) המדינה תהא נוטלת חלק נרחב ביותר בהסכמים בינלאומיים ובארגונים בינלאומיים, שתכליתם להסדיר את בעיות העבודה ולהבטיח את זכויותיהם ואת עניניהם של העובדים.

רוח של יזמה

סעיף 52

(1) יזמה פרטית בחיי הכלכלה חפשית היא בגבולות החוק.

(2) לא תפעל היזמה הפרטית בניגוד לטובת הכלל או באורח העלול לפגוע בבטחונו של אדם, בחרותו או בכבודו. אסור שתהא נוטה לסילוק גמור של ההתחרות החפשית ואל הקמת טרוסט או מונופולין אחר.

(3) המדינה תהא תומכת בכל צורות פעילותם של הקואופרטיבים המיוסדים על עקרון ההדדיות, אינם משתמשים בעבודתם של שכירים לא-חברים ואינם מכוונים לריוח פרטי, ותבטיח להם, על-ידי תחוקה ופיקוח מתאימים, עצמאות משקית.

(4) החוקים יקבעו את הארגונים למקצועות החפשים, את אופן הכניסה לתוכם, את זכויות החברים וחובותיהם, וכן יבטיחו להם שלטון-עצמי ושפיטה משמעתית עצמאית בפיקוח המדינה.

(5) המדינה תבטיח את התפתחותה של המלאכה, ותערוב להיקף פעולתה הטבעי. החוק יקבע הקמת לשכות-מלאכה, יבטיח להם שלטון עצמי.

(6) מפעלים מונופוליים או ממשלתיים, וכן זכיונות מקומיים בעלי אופי של אכסקלוסיביות לטובת הקהלות המקומיות, - לא יוקמו אלא על-ידי החוק או על סמך החוק.

(7) המדינה תעודד את החסכון לצורותיו ותתאים את פעולת הבנקים ושאר מוסדות האשראי ותפקח עליהם במסגרת החוקים. המדינה תקדיש תשומת-לב מיוחדת לעניני החסכון העממי ולצרכי האשראי החפשי, וכן לאשראי למטרות הקשורות בצרכי סידורם או שיכונם של עולים חדשים, לבנין ולהשקעות חלוציות בחקלאות, בתעשיה, במסחר ובתחבורה.

(8) בחיי הכלכלה יכובד חופש ההסכמים במסגרת החוקים, הנשך אסור. מעשים הסותרים לאיסורים שבחוק או לדריעות המוסר, אין להם תוקף.

(9) החוק יקבע תכניות ואמצעי-פיקוח נאותים, שבעזרתם אפשר יהא לתאם ולכוון את הפעולות הכלכליות, הציבוריות, החברתיות והפרטיות, לשם מימוש המטרות הכלכליות והאידיאלים החברתיים, הנזכרים בפרק זה, ולשם מימוש עקרוניה של חוקה זו.

<u>רכוש ואמצעי-ייצור</u>

<u>סעיף 53</u>

(1) האדם זכות לו לקנין פרטי של נכסים באורח אישי או במשותף. לא יחקק חוק המבטל את הקנין הפרטי, או את הזכות להעברת רכוש בין בני-אדם חיים או על-ידי צוואה ואת הזכות לקבלת ירושה. אין דברים אלו מונעים את האפשרות להטיל מסים על הרכוש ועל העברתו ועל עזבונות וירושות.

(2) רכושו של אדם, הדרוש לו כדי להבטיח לעצמו רמת-חיים נאותה, והמסייע לשמירה על כבודו של אדם ועל ביתו, ראוי לחסות מיוחדת של החוק.

(3) לא יופקע ולא ייתפש רכוש פרטי, שתופי או ממין אחר, אלא למטרה ציבורית. במקרה של הפקעה או תפישה ישולמו פיצויים מלאים הקבועים בחוק, תוך הבטחת דרך משפטית לקביעתם הסופית.

(4) כל קנין או מפעל, אשר ניצולו קבל תכונות של שירות ציבורי ממש בהיקף ממלכתי-כללי, או של מונופול למעשה - אפשר להעבירו לבעלות הצבור. דין ההעברה כדין ההפקעה לצרכי צבור.

<u>סעיף 54</u>

(1) קנויים למדינה: קרקע, מים בנהרות, בנחלים, במעינות, באגמים ובימים; מכרות, מחצבים וכל שאר אוצרות הטבע וכוחות הטבע למיניהם, הנמצאים בשטח שיפוטה של המדינה - אם אינם קנויים על סמך זכויות מיוחדות, לקהלות מקומיות, לגופים או לבני-אדם בודדים, - ותוך התחשבות בזכויות, במעמסות ובחובות המיוחדות הקיימות, וכמי מדתן של הללו.

(2) הבעלות על קרקע, המים ושאר אוצרות הטבע וכוחות הטבע, - כרוכה בה החובה לשמור עליהם ולנצלם כראוי, ואפשר להכריח למלא חובה זו על סמך החוקים ובגבולותיהם.

(3) המדינה תתמוך בהקמתם ובהתפתחותם של משקים חקלאיים קיבוציים ושתופיים על כל צורותיהם, וכן של משקים פרטיים בינוניים וזעירים, בעלי כושר-קיום.

(4) החוקים יפרטו את חסותם על מיון והסדר נכונים של חלקות אדמה, על השבחת הקרקע ושמירתו, על היעור והנטיעות, על הקצבות שטחי אדמה לצרכי בנין ועל הסדרת הבניה, וכן יבטיחו ריפורמה חקלאית, המיוסדת על חיסולן של אחוזות גדולות, על-ידי הפקעתן למטרות הציבוריות האמורות.

סעיף 55

עתיקות הנמצאות בשטח המדינה, והן מורשת עבר יקרת-ערך, יהיו בחזקת נכסי-נאמנות שאסור לבזבזם ושהמדינה חייבת בשמירתם בשביל הדורות הבאים. החוקים יערבו למימושו של עקרון זה.

פרק ד'

חובות האדם והאזרח

סעיף 56

(1) כל אדם במדינת ישראל חייב לכבד ולשמור את חוקתה ואת החוקים המחייבים בה, וכן לקיים בתום-לבב את חובותיו כלפי הציבור, המאפשר לו התפתחות חפשית של אישיותו. כן חייב הוא בשמירתם של עקרוני האחוה, הסובלנות והצדק החברתי כלפי כל אדם אחר.

(2) כל המשתמש בזכויותיו חייב בשמירת הסייגים הנדרשים על-ידי ההתחשבות בזכויות הזולת, ולשמור את דרישות המוסר, הסדר הציבורי וטובת הכלל, במסגרת החברה הדימוקרטית.

(3) כל האזרחים נושאים, בצורה סולידרי וביחד, במעמסות הכרוכות בסכנות שבאסונות הטבע.

(4) כל אדם חייב, בגבולות החוקים, להשתתף במעמסות הציבוריות כפי יכלתו. שיטת המסים תהא מיוסדת במדה הנאותה על עקרון פרוגרסיביות.

סעיף 57

(1) הנאמנות למולדת וההגנה עליה - הקדושות בחובותיו של כל אזרח.

(2) החוקים ינהיגו שירות צבאי כללי, ויבטיחו את אפיים הדמוקרטי והעממי של הכוחות המזוינים.

(3) במסגרת ההכרה של בטחון המדינה, משמעת ויעילות צבאית, יוכל החוק להגביל את השימוש מצד החייל בזכויות האזרח, בשעה שהחייל נמצא בשירות פעיל.

סעיף 58

שום קביעה בחוקה זו, ובפרט זכויות האדם והאזרח הכלולות בה, אין בהן משום הכרה בזכותו של יחיד לפעילות שמטרתה ביטול הזכויות והחירויות הללו. פעילות ממין זה תהא נענשת על-ידי בתי-הדין על סמך הוראות מיוחדות בחוק.

פרק ה'

ר ב ו נ ו ת

סעיף 59

(1) שם המדינה: מדינת ישראל.

(2) מדינת ישראל היא רפובליקה רבונית, עצמאית, דימוקרטית, המיוסדת על הצדק החברתי.

(3) דגל המדינה: מלבן לבן, בעל שני פסים כחולים מאוזנים, ומגן דוד במרכז.

(4) ההמנון הוא "התקוה".

(5) לשון מדינת ישראל היא הלשון העברית. תובטח האפשרות להשתמש בלשון הערבית, בעל-פה ובכתב, בבית-הנבחרים, בבית-המשפט, בפני הרשות המבצעת והפקידות הממשלתית, וכן תוך השימוש בזכויות האזרח ותוך קיום חובות האזרח.

סעיף 60

(1) הרבונות הממלכתית קנויה לעם.

(2) העם מפעיל את רבונותו, אם באורח בלתי אמצעי ואם על ידי נציגיו הנבחרים, באופן ובגבולות הקבועים בחוקה זו ובהתאם לציוויי טובת-הכלל.

(3) כל הרשויות שבמשטר, ובפרט הרשות המחוקקת, הרשות המבצעת והרשות השופטת, מקורן העם.

סעיף 61

(1) לא יחקק חוק אשר אינו מיוסד בחוקה, אינו תואם לחוקה, או כולל קביעה כל שהיא שתכנה מנוגד לחוקה.

(2) כל הוראה בחוק במדה שהיא אינה מיוסדת בחוקה, מנוגדת לחוקה, או אינה תואמת אליה, תהא מחוסרת-תוקף.

(3) במקרה שהחוק הקיים אינו נותן יסוד מספיק להכרעה, יסתמכו בתי-המשפט על ערכיה הנצחיים של תורת-ישראל.

(4) חוק שנחקק או נתפרסם לאחר ביצוע העבירה, לא יהא משפיע על היחס כלפי העבריין. לא יחייבו אדם בדין על שהפר חוק, אשר בשעת עשית המעשה עדיין לא הגדיר אותו כעבירה. שום שינוי בחוק, המגדיל את היקף האחריות או את העונש, או המכניס שינוי בכללי ההוכחה או בסמכות בתי המשפט או באפשרות של ערעור מצד הנאשם, לא יהא לו תוקף לגבי מי שנאשם בעבירה אשר בוצעה לפני חקיקת חוקים חדשים כאלה ולפני פרסומם.

(5) בחייה המשפטיים, מבפנים ומבחוץ, תקיים המדינה, במדה שוה לחוקיה, את עקרוני החוק הבינלאומי המוכרים על ידי כל.

(6) את מעמדם המשפטי של זרים יקבע החוק בהתאם למנהגים ולאמנות הבינלאומיים.

סעיף 62

(1) המדינה לא תנהל שום מלחמה לשם כיבוש שטח-אדמה זר, ולעולם לא תשתמש בכוח נגד החופש.

(2) בתנאי הדדיות, תסכים המדינה לאותן ההגבלות של רבונותה שיהא צורך בהן לשם ארגון ההגנה על השלום.

(3) המדינה תהא תומכת בארגונים הבינלאומיים המשמשים למטרה זו, ובכל עת תהא נכונה להשתתף בהם על היסוד של שויון.

סעיף 63

(1) כל אדם, אשר ברגע שחוקה זו תכנס לתקפה יושב ישיבת קבע, בהתאם לחוק, בשטח המדינה - הוא אזרח המדינה.

(2) העובדה שאדם עזב את שטח ישראל על יסוד רשיון פורמלי מטעם שלטונות המדינה או כשיש בידו אשרה לחזור אליו ולא ימצא בשטח ישראל ביום כניסת חוקה זו לתקפה - לא תפריעהו מלהיות לאזרח בתוקף החוק.

(3) אדם שרכש לו את האזרחות על-פי ההוראות הנ"ל בסעיף זה, יהא זכאי לותר עליה תוך שנה מיום רכישתה - על ידי הצהרה בכתב לפני הרשות המוסמכת.

(4) הצהרה כזו תחייב גם את אשתו של המצהיר וכן את ילדיו עד הגיל של י"ח שנה.

(5) חובותיו האזרחיות של האזרח, אשר ויתר על אזרחותו באורח חוקי, יהיו בטלות ברגע שיעזוב את שטח ישראל.

(6) החוק יקבע מקרים נוספים של רכישת אזרחות וביטולה, וכן את התנאים ואת הצורות של רכישת האזרחות וביטולה.

פרק ו'

הרשות המחוקקת ובית הנבחרים

רשות מחוקקת

סעיף 64

(1) הרשות המחוקקת במדינה תהא מופעלת מכוח העם על-ידי בית-נבחרים.

(2) העם שומר לו את הסמכויות להציע הצעות של חוקים, ולאשר או לפסול הצעות כאלה על-ידי הצבעה כללית (יזמת העם) וכן את האפשרות החפשית לפסול באורח זה עצמו את ההחלטות המתקבלות בבית-הנבחרים או להסיר מתוכן את מה שימצא לראוי (רפרנדום).

(3) שום רשות אחרת אין בסמכותה להחליט על חוקים או לחוקק חוקים בשביל המדינה. אולם הגופים המוסמכים של ממשלת-עצמי של המחוזות או של הקהלות המקומיות, הארגונים של בעלי מקצועות חפשים ושל אומנים, ומוסדות דומים אחרים, יכולים להורות הוראות בעלות היקף פעולה מוגבל, בגבולות הקבועים בחוק.

(4) מלבד התחוקה, כולל היקף פעולתו של בית-הנבחרים החלטות על כספי הציבור, פיקוח על הרשות המבצעת, וזכויות ומשימות אחרות, הקבועות בחוקה ובחוקים.

(5) פרט למעשים של רשות מחוקקת, או למעשים המצריכים, בהתאם לחוקה, צורה של חוקים, יהא בית-הנבחרים חורץ את משפטו בצורה של החלטות.

<u>סעיף 65</u> <u>מבנה בית הנבחרים</u>

(1) בית הנבחרים מורכב מ-71 חברים.

(2) איש איש מהם מיצג בבית-הנבחרים את העם כולו.

(3) חברי בית הנבחרים יבחרו בבחירות כלליות, ישירות, שוות, חשאיות ויחסיות.

(4) שטח המדינה יהוה אזור-בחירות אחד כל זמן שמספר התושבים הנקבע על סמך מפקד האוכלוסיה, לא יעלה על שני מיליונים.

(5) בעלות מספר התושבים על שני מיליונים יוכל החוק לחלק את שטח המדינה לאזורי בחירות, להקצות לכל אזור לא פחות מטבעה מנדטים, להגדיל את המספר הכללי של חברי בית הנבחרים, ולקבוע את גבולות האזורים באופן שלכל 20.000 אזרחים היושבים בו ולעודף של מספרם הכללי העולה 10.000 - יהיה נציג אחד.

(6) חוק כזה יצוה לערוך מפקד של האוכלוסיה כל חמש שנים. בהתאם לתוצאות המ קדים, ולפי העקרונים הקבועים למעלה בפסקה (5), יש לתקן מיד על ידי החוק את מספר הנציגים הכללי, את מספר הנציגים הנופל בחלקו של כל אזור, ואם יהא צורך משפטי בדבר - גם את גבולות האזורים.

(7) דיני הבחירות לבית-הנבחרים יקבעו ביתר פרוטרוט בחוקים, ובמיוחד בחוק-הבחירות, שיתפרסם ויכנס לתקפו בעת ובעונה אחת עם חוקה זו.

<u>סעיף 66</u>

(1) כל אזרח, אשר עם יום הבחירות מלאו לו 18 שנה, יהא בוחר לבית הנבחרים.

(2) ההשתתפות בבחירות היא זכות וחובה לאזרח.

(3) לא תשלל זכות זו מן האזרח אלא במקרים הקבועים בחוק-הבחירות, עקב הגבלת הכושר האזרחי לפעולה ובסבת פסול מוסרית המקוים על-ידי פסק-דין או בסבת מצב של פשיטת-רגל שהכריז עליו בית-הדין.

סעיף 67

(1) יוכלו להבחר בעלי זכות בחירה, אשר עד יום הבחירות מלאו להם 24 שנה.

(2) לא יוכלו להיות מועמדים, ולא יוכלו להבחר, שופטים, פקידי המדינה על פי מינוי, פרט לשרים ולפקידים שמינוים יהא שמור לבית-הנבחרים, אנשי צבא מכל דרגה הנמצאים בשירות פעיל בכוחות המזוינים של המדינה, ואזרחים זרים.

(3) חבר של בית הנבחרים, אפילו ויתר על המנדט שלו, לא יוכל להתמנות, לפני תום תקופת פעולתו של הבית, לשום כהונה רשמית, אם כהונה זו נוצרה או משכורתה הועלתה בימי אותה עונה.

סעיף 68

(1) בית הנבחרים מחליט בעצמו על בדיקת המנדטים של חבריו ואישורם, עורך בדיקה נוספת במקרה של גילוי נסבות עובדתיות נוספות, והורץ משפט שיש לפסול חבר פלוני או אלמוני ולהרחיקו מבית הנבחרים.

(2) חבר יפסל ויורחק מבית-הנבחרים:

(א) אם אישור המנדט שלו בא כתוצאה של טעות ביחס לעובדות.

(ב) אם לאחר שנשבע שבועת אמונים, חלו במעמדו האישי שינויים שבגללם לא היה יכול להופיע כמועמד או להבחר לבית-הנבחרים.

(ג) אם לאחר שנשבע שבועת אמונים, היתה לו יד במישרים או בעקיפים (כלומר לו לעצמו, או לאשתו, או לסוכנו, או לשותפו, או למוסד כלכלי אשר הפיקוח עליו נתון בידיו או ביד המפלגה שהוא משתייך להנהלתה מבחינה משפטית או למעשה) בקבלת הלואות, הזמנות או רווחים מן הממשלה, ממשרד ממשלתי או ממפעל ממשלתי. אין הדברים אמורים בשכירות מעונות במעמד של בעל-מניות רגיל או של חבר של קואופרטיב או של בעל אינטרסים בעתון שמופיעה בו מודעה מטעם הממשלה, או משרד ממשלתי או מפעל ממשלתי, או בחתימה על מלוות של המדינה, או במקרים שהקשר העקיף, אשר דובר עליו למעלה, רחוק הוא ביותר ולא היה יכול להשפיע על הנציג בביצוע תפקידו או לחייבו חיוב מיוחד כלפי הרשות המבצעת או כלפי מוסדותיה.

(ד) אם נתגלה הנציג כאשם במעשה שחיתות כל-שהוא, או כשותף לאשמה כזו.

(ה) בשאר המקרים הקבועים בתקנון של בית-הנבחרים.

(3) מקום פנוי, שיתהוה על ידי מיתת החבר, התפטרותו, הפסלותו או הרחקתו, יתמלא על ידי הקצבת המנדט ההוא לאותו איש אשר לו היו מקצים אותו, אילו לא היה שמו של החבר היוצא רשום כלל ברשימת המועמדים הנוגעת לדבר.

סעיף 69

(1) בישיבה הראשונה של בית-הנבחרים שהנציג משתתף בה, ישבע שבועת אמונים כלהלן:

"אני מתחייב להיות נאמן לעם ישראל, למדינת ישראל ולחוקיה ולמלא באמונה את שליחותי כחבר בית הנבחרים".

(2) החבר חייב להשתתף בעבודותיו של בית-הנבחרים בשוה לשאר החברים, ולמלא כל חובה נוספת הקבועה בתקנון של בית הנבחרים וכן את המשימות והתפקידים המיוחדים שקבל על עצמו במסגרת בית-הנבחרים.

סעיף 70

(1) חברי בית-הנבחרים מקבלים שכר נאות מאוצר המדינה למן הישיבה הראשונה של בית-הנבחרים או למן ההחלטה הנוספת על מתן מנדט של חבר, ועד תום המנדט.

(2) בית-הנבחרים יקוב בעצמו את רמת שכרם של חבריו.

סעיף 71

(1) חברי בית-הנבחרים לא יהיו צפויים לחקירה, לתביעה לדין, למאסר, למעצר, לחיפוש אישי או לחפוש בביתם, ולשום התערבות אחרת של רשות כל-שהיא, בגלל פעולתם הקשורה בכהונתם, ובפרט - בגלל נאומיהם או הצבעתם בבית-הנבחרים.

(2) בלי הסכמת בית-הנבחרים לא יהיו חברי בית הנבחרים נתונים לחקירה, לתביעה, לדין, למאסר, למעצר, לחיפוש אישי או לחיפוש בביתם. הסכמה כזו של בית-הנבחרים טעונה החלטה המתקבלת ברוב של שני שלישים מן החברים הנוכחים והמצביעים.

(3) נתפס חבר בקלקלתו בעצם מעשה העבירה, הצפוי לעונש של שלילת החופש למעלה משלש שנים ושאין כל עיקרו אך ורק שימוש-לרעה בחופש הדיבור - מותר לעצור אותו לפרק-זמן עד 14 יום, לשם קבלת הסכמתו של בית-הנבחרים , או על סמך הסכמה זמנית של נשיאות בית הנבחרים במקרים הקבועים בתקנון של בית-הנבחרים.

סעיף 72

(1) המנדטים של חברי בית-הנבחרים יפוגו מקץ שלש שנים לאחר ישיבתו הראשונה ובמועד זה עצמו תסתיים תקופת פעולתו של בית הנבחרים.

(2) הבחירות לבית- נבחרים חדש יקבעו מבעוד מועד, כדי שאפשר יהא לערוך אותן לפחות שבועיים לפני תום תקופת פעולתו של בית-הנבחרים הקודם.

(3) משנקבעו הבחירות לבית- נבחרים חדש, לא יוכנסו שינויים בחוקת הבחירות.

פעולת בית הנבחרים

סעיף 73

(1) בית-הנבחרים יתכנס- לשם פתיחת מושבו הראשון בשעה 15, ביום שני החל ביום חול, בשבוע השלישי לאחר יום הבחירות.

(2) באותה שעה יפוגו המנדטים של חברי בית-הנבחרים הקודם, אם לא פגו במועד יותר מוקדם.

(3) בית הנבחרים יתכנס למושב שנתי מדי שנה בשנה ביום השני של השבוע הראשון בחשון.

(4) נשיא המדינה, נשיאות בית-הנבחרים, או שליש מן החברים, זכאים לכנס מושב שלא מן המנין של בית-הנבחרים, תוך קביעת היום והשעה לפתיחתו.

(5) באין החלטה שונה של בית-הנבחרים, יתכנס בית-הנבחרים למושב חדש או להמשך מושבו באותו מקום ששם נערכה ישיבתו הקודמת האחרונה. אם אין דבר זה בגדר האפשר, יקבע המקום על-ידי נשיאות בית-הנבחרים.

(6) כינוס בית-הנבחרים למושב שלא מן המנין או להמשך של מושב שנפסק, צריך שתנתן עליו הכרזה ברבים, על מועד המושב, המבטיח שהידיעה תגיע לכל מקום בשטח המדינה שלשה ימים מראש, חוץ מאשר אם נקבעו התאריך והמקום בישיבתו הקודמת האחרונה.

סעיף 74

(1) בית הנבחרים יחליט על התקנון שלו, הקובע את סדר הדיונים, נוהל הדיונים, אופן ההצבעה, תפקידי הנשיאות, זכויותיה וחובותיה.

(2) התקנון יערוב הן לחופש הויכוח והן למלוי תפקידיו ורשימותיו של בית-הנבחרים למיניהם. התקנון יערוב לכך שבית-הנבחרים ימנה מספר נאות של ועדות קבועות, וכפי הצורך - של ועדות מיוחדות, המיצגים את סיעות החברים באורח יחסי. התקנון יקבע את תפקידן ואת אופן עבודתן של הועדות, את מדת הפומביות של דיוניהן, וכן את האורח והמדה בפרסום הדינים-והחשבונות שלהן.

(3) כל שנוי בתקנון הדיונים טעון החלטה, המתקבלת ברוב-קולות חברי בית-הנבחרים.

סעיף 75

(1) עם פתיחת כל תקופת-פעולה יבחר בית-הנבחרים בנשיאות, המיצגת את סיעותיו באורח יחסי.

(2) הנשיאות תמלא את חובותיה עד בחירת נשיאות חדשה, גם לאחר בחירת בית-נבחרים חדש.

סעיף 76

(1) דיוני בית-הנבחרים יהיו פומביים. הפרטיכל של דיוני בית הנבחרים והתעודות המורשוניות יתפרסמו בדפוס רשמי באורח הקבוע בתקנון.

(2) כל אדם זכאי לפרסם או להעתיק בדפוס את הפרטיכל של דיוני בית הנבחרים או תעודות מורשוניות או תאור נכון של מהלך הדיונים הפומביים של בית-הנבחרים ושל תכנם, ולא יהא נתבע לשום אחריות על שהשתמש בזכותו זו.

(3) בשעת הצורך יוכל בית-הנבחרים להחליט, ברוב של שני שלישים מקולותיהם של החברים הנוכחים והמצביעים, על ישיבה חשאית.

סעיף 77

(1) בית-הנבחרים רשאי להחליט ולדרוש את נוכחותם של חברי הממשלה ולבקש מהם בירורים.

(2) חברי הממשלה, המשתתפים בישיבות של בית-הנבחרים, כפופים למשמעת הדיונים.

סעיף 78

(1) פקידי בית-הנבחרים יתמנו על ידי נשיאות הבית, אשר יפעיל אותם בפיקוחו. בנין בית הנבחרים ותעודותיו יהיו כפופים לשרות בית הנבחרים.

(2) שום רשות של המדינה או עושי-דבר אינם רשאים לפגוע בבנין בית-הנבחרים, או לערוך בו פעולות רשמיות כל-שהן בלי נטילת רשות מאת נשיאות בית-הנבחרים, פרט למקרים של הכרח דחוף, הקבועים בתקנון של בית-הנבחרים.

ת ח ו ק ה

סעיף 79

(1) בית-הנבחרים לא יוכל למסור לזולת את זכותו לחוקק חוקים.

(2) יזמת התחוקה בבית-הנבחרים נתונה בידי הממשלה וחברי בית-הנבחרים. נשיאות בית-הנבחרים תקבל הצעות של חוקים ותקבע את הסדר לדיון בהן בהתאם לתקנון.

(3) כל הצעת-חוק תבדק בפרוטרוט על ידי ועדה של בית-הנבחרים, כדי שתתאשר הצעת-חוק על-ידי בית הנבחרים אישור סופי דרושה הסכמתו בשלש קריאות אשר באחת מהן לפחות תנתן הזדמנות מיוחדת לאשר או לדחות כל תיקון מוצע.

(4) חוק על שינוי החוקה טעון הסכמה, בישיבה פתוחה, של שני שלישים מקולות חברי בית-הנבחרים, ושלש קריאותיו צריכות להערך בהפסקות של שבוע ימים לפחות.

(5) התקנון יקבע ביתר פרוטרוט את הפרוצדורה של הגשת הצעות-חוק, בדיקתן וקבלת החלטה עליהן.

ע נ י נ י   כ ס פ י ם

סעיף 80

(1) על עניני כספים של המדינה יהא בית-הנבחרים מחליט בצורת חוקי כספים.

(2) חוק-כספים יוכל לכלול אך ורק הוראות בנוגע לפעולות שעניינן:

א. להטיל מסים ושאר כל המעמסות הציבוריות לצרכי המדינה, או לבטלם, לפטור מהם, להכניס בהם שינויים או להסדירם.

ב. להטיל מעמסות על האמצעים הכספיים הציבוריים, לשם הבטחת סילוק החובות או למטרות כספיות אחרות, וכן להכניס שינויים במעמסות ממין זה או לפטור מהן.

ג. לקבוע תקציבים, הקצבות-בינים, והקצבות נוספות.

ד. לפסוק בנוגע לשאר הדרכים של המצאת אמצעים חמריים למדינה, של אופן השמוש בהם ועל מטרת השימוש בהם, או ליפות את כוחה של הממשלה לגבות אמצעים כאלה ולהשתמש בהם.

ה. לקבל כספים ציבוריים, לשמור אותם ולהוציאם, - על-ידי המדינה או לצרכי המדינה.

ו. ללוות כספים לצרכי המדינה, לתת ערובות של המדינה למטרות כל-שהן, ולערוך תשלומים בקשר עם הנ"ל.

ז. לזקוף את ההכנסות וההוצאות הנ"ל למיניהן על חשבון הסעיפים השונים, ולבדוק הנהלת-חשבונות זו.

ח. כל דבר הקשור באחד מן הדברים הנ"ל או השייך לתחומו.

(3) חוקי הכספים לא יכללו הוראות הנוגעות למסים, לתשלומים, למלוות לשאר האמצעים הכספיים, שהקהלות ושאר מוסדות הממשל-העצמי גובים או מקבלים למטרותיהם המיוחדות, וכן בנוגע להוצאת אמצעים אלו - פרט במדה שאלה הם גם הכנסות או הוצאות של המדינה. אך בשום מקוה לא יוטלו על האזרחים חובות לתועלת הקהלות ושאר מוסדות הממשל-העצמי בלי הרשאה מיוחדת מטעם החוק.

סעיף 81

(1) כל ההכנסות וההוצאות של המדינה, וכן הרווחים או ההפסדים של מפעלי המדינה, יש לאמוד אותם לכל שנה מראש ולהכניסם להצעת התקציב. הצעה זו תוכל גם לאמוד מראש את ההוצאות המחולקות לכמה שנים בעתיד.

(2) בית-הנבחרים חייב להחליט על התקציב לפני תחילת שנת התקציב, אך אין הדבר מקפח את זכותו לשלול תקציב כולו, או חלקו ממשלה.

(3) לא יאושר תקציב-ביניים אלא לפרק-זמן שאינו עולה על ארבעה חדשים במשך שנת התקציב.

(4) בתקציב או בתקציב-הביניים, לא יוכנסו ע"י בית הנבחרים שינויים בהצעה הממשלתית על-ידי קביעת מסים חדשים, מעמסות ציבוריות ומקורות הכנסה אחרים חדשים, או על-ידי הוצאות חדשות או מוגדלות.

(5) חוקי כספים שמחוץ לחוק התקציב, האומדים מראש הוצאות חדשות או מוגדלות של המדינה, חייבים לציין את המקור לכיסוין או את אופן כיסוין.

(6) פרט ליוצאים מן הכלל, שייקבעו בחוק, כל ההכנסות של המדינה מהוות קרן אחת, שממנה יכוסו כל ההוצאות החוקיות של המדינה. מקרן זו ישולם כל סכום אשר פסק-דין של בית-המשפט יחייב את המדינה בתשלומו.

(7) שנת התקציב של המדינה, והעקרונים לעריכת-התקציב ולמשק המדינה, יקבעו בחוק.

סעיף 82

(1) בית-הנבחרים פקח על משק הרכוש והכספים של המדינה, יבחר בעצמו בדרך הפיקוח ובצורותיה, ובמיוחד יעזר בלשכת הבקורת הראשית.

(2) בית-הנבחרים יוכל להטיל על לשכת-הבקורת הראשית כל מיני עבודות מקר בנוגע לביצוע החוקים ביחס להכנסות ולהוצאות הציבוריות, וכן בנוגע למעולה הכספית והמשקית של הממשלה, של מפעלי המדינה, ועל שאר הגופים שייקבעו בחוק.

(3) החוק יקבע את המבנה של לשכת-הבקורת הראשית, את דרך המינוי והפיטורין של חבריה, אשר יהנו מזכויות-היתר של שופטים ובמיוחד מאי-תלות של שופטים. כן יקבע החוק את זכויותיה וחובותיה, את אורח פעולתה ואת הדרך להגשת דינים-וחשבונות על-ידי הלשכה.

(4) הממשלה חייבת להגיש לבית הנבחרים, תוך שלשה חדשים אחרי תום שנת התקציב, מאזן שנתי של משק-הכספים של המדינה. לאחר שישמע בית-הנבחרים דין-וחשבון של לשכת הבקורת הראשית, יחליט בענין אישורו של המאזן - בחוק-כספים.

סמכויות אחרות של בית הנבחרים

סעיף 83

(1) הזכות להטיל את חובת עבודת הצבא ולקיים כוחות מזוינים, נתונה אך ורק לבית הנבחרים.

(2) בית-הנבחרים יסדיר בחוק את הגיוס לעבודת-הצבא, לא יותר מאשר לשנה מראש, וכן יקבע על-ידי חוק את ארגון הכוחות המזוינים ואת צורת הפיקוד העליון עליהם.

(3) לא תוסד ולא תקוים שום יחידה צבאית או מזוינת מחוץ ליחידות המגויסות והמקוימות על-ידי בית-הנבחרים, ולא לשום מטרות שאינן קבועות בחוק.

סעיף 84

(1) לא תנתן הכרזה על מצב-מלחמה או על מלחמה אלא בחוק.

(2) עם מתן הכרזה על מצב-מלחמה או על מלחמה- יוכל בית-הנבחרים להעניק לממשלה סמכויות נאותות במסגרת החוקה - על ידי חוק.

סעיף 85

אמנות עם מדינות זרות, או הצטרפות אל אמנות כאלה, לא יחייבו את המדינה אם לא יתאשרו על-ידי החלטת בית-הנבחרים.

סעיף 86

(1) אמנות בינלאומיות שענינן קשרים עם ארגונים בינלאומיים, אמנות של שלום, חוזי מסחר, אמנות המטילות מעמסה על אוצר המדינה, או המשפיעות על מעמדם האישי ועל זכויותיהם בחוץ-לארץ של אזרחי המדינה, אמנות המכניסות שינויים במצבו של החוק המחייב בתוך המדינה, והצטרפותה של המדינה אל אמנות כאלה - לא יהיו בעלי תוקף מחייב כל עוד לא יתאשרו על-ידי חוק ולא יתפרסמו באורח הקבוע לפרסום החוקים.

(2) אם אמנה כזו כוללת קביעות ביחס לחילופי שטחים עם מדינות זרות או ביחס לתיקוני גבולות - לא יוכל החוק המאשר אותה להחקק אלא תוך שמירת ההוראות החלות על החוק בדבר שינוי בחוקה.

(3) בתקופת תוקפה של אמנה בינלאומית - לא יוכל שום חוק לפגוע בתקפה המחייב או להכניס בה שינויים, לא במפורש ולא בעקיפים, כל עוד לא ניתנה הודעה על הסתלקות מן האמנה באורח דיפלומטי וכל עוד לא אישר בית-הנבחרים את ההודעה על הסתלקות מן האמנה.

(4) לגבי המקרים שבספקה (1), צריך האישור להסתלקות מן האמנה להנתן בחוק.

סעיף 87

(1) לא תנתן חנינה כללית אלא בחוק. דין זה לא יחול על חנינה לפרט.

(2) לא תהא חנינה חלה על עבירות שיבוצעו לאחר פרסומה.

סעיף 88

(1) בית הנבחרים רשאי להחליט על עריכת חקירה בכל ענין שהוא רואה בבירורו ענין ציבורי; ולתכלית זו, על-פי עקרונים התלים על ועדות של בית-הנבחרים, יבחר בועדת חקירה מיוחדת.

(2) כל רשות, כל מוסד וכל אדם חייבים, על-פי דרישתה של ועדת חקירה, של בית הנבחרים, להושיט לה עזרה מלאה, למסור עדויות ולהמציא לה את התעודות הנדרשות ושאר אמצעי הוכחה.

(3) בחקירותיה ובשמיעת העדים תהנה ועדת החקירה מן הזכויות של הרשות השופטת, ותשמור שמירה נאותה על הצורות ועל הסייגים של הנוהל המשפטי.

(4) הועדה תגיש לבית-הנבחרים דין-וחשבון על פעולתה, ואת הצעותיה.

סעיף 89

(1) הממשלה וכל שר בתחומי סמכותו חייבים להשיב בכתב, תוך שלשה ימים, על שאילתת החבר המופנית אליהם, או, על-פי דרישת החבר בעל-פה בישיבת בית-הנבחרים.

(2) התקנון של בית-הנבחרים יקבע, לכל ישיבה של בית-הנבחרים, את הזמן המתאים לשאילתות, לתשובות ולשאילתות מידיות נוספות, הנובעות מן התשובות, ולתשובות על השאילתות הנוספות.

פרסום החוקים

סעיף 90

(1) נשיאות בית-הנבחרים תגיש לפני נשיא המדינה כל חוק שיחקק, במספר טפסים הקבוע בתקנון.

(2) תוך שבעה ימים יוכל הנשיא להחזיר את החוק שנחקק לבית-הנבחרים, ולהמליץ לפניו, באגרת שתציין את הנימוקים, על דיון נוסף, לפחות בקריאה אחת נוספת.

(3) אם לא ישתמש הנשיא בזכות-מיוחדת זו, או אם בית-הנבחרים, לאחר שימלא את המלצת הנשיא, יחזור ויגיש לפניו באמצעות נשיאותו את הצעת החוק האמורה - יחתום הנשיא על החוק תוך שלשה ימים נוספים, ולאחר מכן ימסור טופס אחד לבית-הנבחרים, טופס שני לבית-הדין העליון לשם רישום ושמירה, ואת הטופס השלישי ימסור לממשלה, למען תפרסם את החוק בעתון הרשמי.

רפרנדום ויזמת העם

סעיף 91

(1) בדרך של רפרנדום, על-פי הצבעה כללית, שוה, ישירה וחשאית של האזרחים המוסמכים להיות בוחרים לבית-הנבחרים על ידי החלטה שתתקבל ברוב של קולות שניתנו כדין - אפשר יהא לאשר או לפסול חוק, אם כולו ואם ביחס לחלקים מסוימים או לתיבות מסוימות אשר בו.

(2) לא יורשה רפרנדום ביחס לחוקי כספים, ביחס לחוקים בדבר גיוס חיילים והחזקת כוחות מזוינים, ביחס להכרזה על מצב צבאי או להכרזה על מלחמה. ביחס לקביעת השכר ותנאי העבודה של פקידי המדינה, חיילים ושאר בני-אדם המקבלים תשלום מן המדינה, ביחס לחנינה וביחס לאישור אמנות בינלאומיות - אך אין הדבר חל על חוקים המאשרים אמנות בינלאומיות שקושרות לפרק-זמן למעלה מעשר שנים או כוללות קביעות ביחס לחילופי שטחים בין מדינות או לתיקון של גבולות.

(3) לא יורשה רפרנדום ביחס לחוקים שיתקבלו בקולותיהם של רוב חברי בית-הנבחרים, ושיחולו במישרים על הגנת המדינה, שלום הציבור, בריאות הציבור או בטחון הציבור, אם צוינה דחיפותם בגוף הנוסח שלהם, ותקפם הוגבל בו כדי תקופה שלא למעלה משלש שנים.

(4) ינתן צו על רפרנדום על יסוד כתב-בקשה, אחד או יותר מאחד, שיחתמו עליו ביחד 6 אחוזים ממספר הבוחרים בעלי זכות ההצבעה בבחירות הקודמות לבית-הנבחרים. המספר של 30.000 חתימות של בוחרים כאלה יהא מספיק בכל מקרה.

(5) שום חוק הכפוף לרפרנדום לא יכנס לתקפו לפני תום ששים יום לאחר פרסומו.

(6) אם יוגש, בטרם נכנס חוק כזה לתקפו, כתב-בקשה כדין למתן צו על רפרנדום, - תדחה באורח אוטומטי כניסת החוק לתקפו, עד שיתפרסמו תוצאות הרפרנדום.

(7) הגשת כתב-הבקשה לרפרנדום, וכן תוצאותיו, יפורסמו באורח שנקבע לפרסום החוקים.

(8) נתאשר חוק על-ידי הרפרנדום, לא יוכל בית-הנבחרים לשנותו או לבטלו במשך השנתיים הבאות. נפסל או שונה חוק על-ידי הרפרנדום, אי-אפשר יהא לחזור ולחוקקו, או להחזיר לו את נוסחו הראשון, במשך השנתיים הבאות.

(9) כל חוק בדבר שינוי בחוקה, יערך רפרנדום ביחס אליו, הן ביחס לנוסחו המלא והן ביחס לכל קביעה וקביעה אשר בו.

סעיף 92

(1) הצעדים הדרושים לשם הפעלת הזכות של יזמת העם יעשו על-ידי הגשת כתב-בקשה, אחד או יותר מאחד, שיחתמו עליו ביחד 10 אחוזים ממספר הבוחרים בעלי זכות הצבעה בבחירות הקודמות לבית-הנבחרים. המספר של 50.000 חתימות של בוחרים כאלה יהא מספיק בכל מקרה.

(2) כתב-הבקשה יוכל להיות מוסב על חקיקת חוק חדש או על שינוי או ביטול של חוק. לא תוכל יזמת העם לחול על חוקים שאינם כפופים לרפרנדום.

סעיף 93

(1) כתב-בקשה בענין יזמת העם ימסר לנשיאות בית-הנבחרים לא יאוחר מן 14 יום לאחר פתיחת המושב השנתי.

(2) בית הנבחרים רשאי לאשר כתב-בקשה בדרך הקבועה לחקיקת חוקים, או בדרך זו עצמה לדחות את כולו, או גם להחליט על שינויים בו, או גם להחליט על נוסח אחר של חוק בנוגע לענין שכתב-הבקשה מוסב עליו.

(3) אם במרוצת אותו מושב בית-הנבחרים לא יחקק ולא יתפרסם חוק בהתאם לכתב-הבקשה, ינתן צו, במועד שלא יעלה על שנה אחת משעת הגשת כתב-הבקשה, או בעת ובעונה אחת עם הבחירות לבית-נבחרים חדש (באותו מועד מבין השנים שיחול בזמן מוקדם יותר), על הצבעה כללית, שוה, חשאית וישירה של האזרחים המוסמכים להיות בוחרים לבית-הנבחרים, בשאלות הבאות:

א. במקרה שבית הנבחרים דחה את ההצעה המוגשת או לא קבל כל החלטה - אם יש לקבל את ההצעה;

ב. במקרה שבית הנבחרים החליט על הגשת הצעה אחרת באותו נושא - אם יש לקבל החלטה באותו נושא;

ג. במקרה שהרוב ישיב בחיוב על השאלה לפי ב) - להכריע בין שתי ההצעות;

ד. במקרה שבית הנבחרים החליט להכניס תיקונים להצעה המוגשת - אם יש לקבל החלטה באותו נושא;

ה. במקרה שהרוב ישיב בחיוב על השאלה לפי ד) - אילו תיקונים יש לקבל ואילו לדחות; וכל תקון ותקון הכלול בהחלטת בית הנבחרים, ישמש כנושא לשאלה מיוחדת.

(4) הביאה יזמת העם, בהצבעה הכללית, לידי החלטה על חוק, יחתום הנשיא על חוק זה תוך שבעה ימים מיום פרסום התוצאות של ההצבעה הכללית, ויתן הוראה לפרסמו בעתון הרשמי, והחוק יכנס לתקפו ביות פרסומו.

(5) חוק שנכנס לתקפו בדרך האמורה, לא יוכל בית-הנבחרים לבטלו או לשנותו במשך שנתיים מיום פרסומו, - ואין אותו חוק כפוף לרפרנדום.

סעיף 94

הוראות מפורטות יותר ביחס לרפרנדום וליזמת העם יקבעו בחוק שיכנס לתקפו בעת ובעונה אחת עם חוקה זו.

מועצה כלכלית של המדינה

סעיף 95

(1) תוקם מועצה כלכלית של המדינה, שמתפקידה יהא לחוות דעה על כל הצעת חוק בעלת ערך חברתי או כלכלי יסודי.

(2) הרכבה של המועצה הכלכלית, נוהל עבודתה וסמכויותיה ייקבעו בחוק.

פרק ז'

הנשיא, הממשלה והרשויות המבצעות

הרשות המבצעת

סעיף 96

(1) הרשות המבצעת במדינה, תהא מופעלת מטעם העם בידי נשיא שיבחר על-ידי העם, ובידי ממשלה שתתמנה על-ידי הנשיא - באורח הקבוע בחוק.

(2) הנשיא והממשלה בהפעלתם את הרשות המחוקקת, וכן ביחסם אל הרשות השופטת, חייבים לשמור שמירה קפדנית על מסגרת החוק. כל חריגה מגבולות אלו תהא נחשבת לשימוש-לרעה חמור בסמכות הרשמית.

ה נ ש י א

סעיף 97

(1) כל אזרח אשר מלאו לו ביום הבחירות 35 שנה, יוכל להבחר כנשיא המדינה.

(2) מועמד לכהונת נשיא יוכל להיות מוצע:

א. על ידי כתב-בקשה מטעם 3% ממספר הבוחרים, בעלי זכות-הצבעה בבחירות הקודמות האחרונות לבית-הנבחרים - ומספר של 15.000 בוחרים כאלה יהיה מספיק בכל מקרה. כתב-הבקשה, צריך גם שימלא את התנאים הכלליים, שנקבעו לכתבי בקשה בדבר עריכת רפרנדום.

ב. בכתב, על-ידי חלק עשירי לפחות מחברי בית-הנבחרים המכהן בתפקידו.

ג. כן יוכל הנשיא, כזכות-מיוחדת אישית, להגיש את מועמדותו לבחירה בפעם שניה.

(3) בחירות של נשיא יערכו לפחות חדשיים, ולא למעלה מארבעה חדשים, לפני תום כהונתו של הנשיא הקודם. במקרה שכהונת הנשיא תתם לפני מועדה, יערכו מיד בחירות של נשיא חדש.

(4) הנשיא ייבחר בבחירות כלליות, שוות, ישירות וחשאיות, על-ידי אזרחים המוסמכים להיות בוחרים לבית-הנבחרים, ברוב מוחלט של הקולות הנספרים.

(5) לא השיג שום מועמד רוב קולות כזה, תערך הצבעה נוספת ביחס לשני המועמדים שהשיגו את מספר הקולות הרב ביותר. יבחר אותו מועמד שישיג בהצבעה זו את מספר הקולות הרב ביותר.

(6) דיני בחירת הנשיא ונוהלה ייקבעו ביתר פרוטרוט בחוקים, ובמיוחד בחוקת הבחירות, שתתפרסם ותכנס לתקפה בעת ובעונה אחת עם חוקה זו.

סעיף 98

(1) הנשיא ישמש בכהונתו במשך ארבע שנים מיום קבלת המסרה לידו, ולאחר מכן תתם כהונתו.

(2) כהונת הנשיא תתם בלא עת עקב מותו, התפטרותו, סילוקו מכהונתו, או במקרה שבית-הדין העליון יוציא פסק-דין הקובע את אי-כשרו לפעולה.

(3) לא נבחר נשיא חדש עד שעת תום כהונתו של הנשיא, יקבל היושב ראש של בית-הנבחרים לידו באורח זמני, עד בחירת נשיא חדש, את התפקיד של נשיא המדינה.

(4) הנשיא החדש שנבחר, יקבל לידו את כהונתו מיד לאחר הבחרו, אך לא לפני יום אחד לאחר היום שתמה בו כהונת הנשיא הקודם.

סעיף 99

(1) הנשיא הוא אזרח ראשון במדינה ומיצג את אחדותה.

(2) בהכנס הנשיא לתפקידו, ייטבע בפני חברי בית-הדין העליון, הממשלה ובית-הנבחרים, שיתכנסו על-פי הזמנתו, את שבועת האמונים הבאה:

"אני מתחייב כנשיא-המדינה לשמור אמונים לעם ישראל ולמדינתו וחוקיה"

(3) הנשיא לא יוכל להיות חבר בבית-הנבחרים, ולא יוכל לשמש בשום כהונה אחרת ולא לעסיק בשום משלח-יד משעת הבחרו.

(4) שכרו של הנשיא ינקב בחוק, ואי-אפשר יהא להפחיתו משעת הבחרו ביחס לתקופת כהונתו.

סעיף 100

(1) הנשיא, לפי ראות עיניו

א. יוכל להחזיר לבית הנבחרים את החוקים שחקק;

ב. יפעיל את זכות החנינה, כלומר ימחל את העונש הכלול בפסק-דין של בית-משפט, או יפחית או ימתיק אותו ככל שיישר בעיניו.

(2) הנשיא יהיה רשאי לתת צו על עריכת בחירות לבית הנבחרים לפני מועדן - אך לא יוכל לעשות זאת שלא על-פי הצעת הממשלה, או אם החליט בית-הנבחרים להביאו כנאשם לפני בית-הדין.

סעיף 101

(1) הנשיא הוא המצביא של הכוחות המזוינים, ויושב בראש במועצת ההגנה של המדינה, הקבועה בחוק כגוף מיעץ לממשלה, בעניני הגנת המדינה ובטחונה.

(2) הנשיא יושב בראש במועצה העליונה של בתי-הדין.

סעיף 102

(1) תוך שמירה על ההוראות של החוקה, יהא הנשיא:

א. יכול לפנות בשאלה אל בית-הנבחרים ואל העם;

ב. מקבל כתבי בקשה מכל מין, ונותן צו על עריכת בחירות לבית-הנבחרים ובחירות של יורש כהונתו, וכן על עריכת הצבעה כללית בדרך של רפרנדום או עקב יזמה עצמית;

ג. ממנה את הממשלה ואת חברי הממשלה;

ד. ממנה את הנציגים הדיפלומטיים והקונסולריים של המדינה וכן את פקידי המנגנון הדיפלומטי והקונסולרי;

ה. ממנה את השופטים, את ראש המטה הכללי, את הקצינים ואת פקידי המדינה הגבוהים מן הסוגים הקבועים בחוק;

ו. מקבל ומאשר את הנציגים הדיפלומטיים של מדינות חוץ, וכן נותן את אישורו לנציגים הקונסולריים הזרים;

ז. כורת אמנות עם מדינות זרות, מסדר חילופין של תעודות האשור ומחליט על הצטרפות אל אמנות בינלאומיות;

ח. ממלא תפקידים אחרים, שהחוקה והחוקים ימסרו בידו.

(2) כל מעשה רשמי של הנשיא, פרט לפעולות הקבועות בסעיפים 97 (ג) ו-100, יצריך, לשם קבלת תוקף, את הסכמתו של ראש הממשלה, ואם יעשה בכתב - את חתימתו (חתמית קיום) של ראש הממשלה או של השר המתאים.

(3) בלי הסכמת הממשלה לא יוכל הנשיא לעזוב את שטח המדינה.

סעיף 103

(1) על-פי החלטת בית-הנבחרים, שתתקבל בקולות של רוב חברי בית הנבחרים הנוכחים והמצביעים, אפשר יהא להביא את הנשיא כנאשם לפני בית-הדין העליון, על חילול חמור או עקשני של חוקת המדינה או של חובותיו הרשמיות או של כבוד כהונתו.

(2) פסק בית-הדין העליון שהנשיא אשם בחילול כזה, יצוה להעבירו מיד מכהונתו.

(3) מחוץ לכך, לא יהא הנשיא אחראי, על פי ההוראות של המשפט הפלילי, למעשיו או להמנעותו ממעשים בימי כהונתו, ולא יהא כפוף באותו פרק-זמן לסמכותם של בתי הדין.

(4) יועבר הנשיא מכהונתו, בדרך הקבועה בפסקות (1) ו-(2), אפשר יהא לתבוע אותו לאחריות פלילית על-פי העקרונים הכלליים, גם בעד העבירות שעבר בימי כהונתו.

ה מ מ ש ל ה

סעיף 104

(1) הממשלה כוללת את ראש הממשלה ואת שאר השרים. השרים יתמנו אך ורק מקרב חברי בית-הנבחרים.

(2) מספרם של השרים לא יעלה על חלק עשירי מחברי בית הנבחרים.

(3) מחובת הממשלה להוציא לפועל את החוקים ולטפל בכל עניני המדינה, בלי לקפח את סמכותן של רשויות אחרות הקבועות בחוקה זו.

(4) במסגרת זו, הממשלה וכל שר בפני עצמו, אחראים בפני בית-הנבחרים למעשיהם ולהמנעותם ממעשים, וכן לפעולתם של הגופים הכפופים להם.

(5) ראש הממשלה וכל שאר השרים מצהירים לפני הנשיא את ההצהרה שלהלן:

"אני מתחייב, כחבר ממשלה, לשמור אמונים לעם ישראל ולמדינתו וחוקיה"

סעיף 105

(1) לאחר הישיבה הראשונה של בית-הנבחרים שנבחר מחדש, יימלך הנשיא בדעתם של נציגי הסיעות המסתמנות בבית-הנבחרים, ובתוצאה מכך ייעד את ראש הממשלה.

(2) לא זכה ראש הממשלה היעוד לאמונו של בית-הנבחרים, אמון המתבטא בהחלטה שנתקבלה ברוב קולות של חברי בית-הנבחרים, יוכל הנשיא ליעוד עוד פעם, - או מספר פעמים לפי ראות עיניו - את ראש הממשלה.

(3) אגב כל סירוב להביע אמון לראש הממשלה בהחלטה המתקבלת בקולות רוב חברי בית-הנבחרים, יוכל בית-הנבחרים להציע לפני הנשיא מועמד לכהונת ראש הממשלה.

(4) הנשיא ימנה כראש הממשלה את המועמד שהשיג את אמונו של בית הנבחרים באורח הקבוע למעלה, חוץ מאשר אם בסבת כוח גבוה יותר לא היה ביכלתו של המועמד להציג את מועמדותו מקודם אל בית-הנבחרים. במקרה האחרון לא יתחיל לכהן בתפקידו עד אשר לא ישיג את אמונו של בית-הנבחרים.

(5) הנשיא ימנה את השרים על פי הצעת ראש הממשלה.

(6) קבל בית-הנבחרים החלטה, בקולות רוב חבריו המביעה אי-אמון לממשלה תתפטר הממשלה מיד. תוקם ממשלה חדשה באורח הקבוע למעלה בפסקות 1 - 5.

(7) קבל בית הנבחרים החלטה בקולות רוב חבריו המביעה אי-אמון לאחד השרים, יתפטר אותו שר מיד, והנשיא ימנה אחר במקומו על פי הצעת ראש הממשלה.

(8) ההורות הכלולות בפסקות 1–5 יחולו גם בשעה שהממשלה תחליט על התפטרותה או תתפנה כהונתו של ראש הממשלה כתוצאה מאותן הנסבות שצוינו כמביאות לידי התפנותה של כהונת הנשיא.

(9) שר יוכל להתפטר על-ידי הגשת התפטרותו לראש הממשלה. על פי הצעת ראש הממשלה, ישחרר הנשיא את השר מכהונתו וימנה במקומו שר אחר.

(10) התפטרה הממשלה ומסבה כל שהיא, יטיל הנשיא על הממשלה המתפטרת, או על האישים שנקבעו לכך על-פי החלטת בית-הנבחרים, את הטיפול במשימות הדחופות של הממשלה, עד שתתמנה ממשלה חדשה.

סעיף 106

(1) ראש הממשלה קובע ערובות לביצוע החוקים, מנהל את המדיניות הכללית של הממשלה, מבטיח את אחדותה הפוליטית והאדמיניסטרטיבית, משגיח על פעולת השרים מתאם אותה, מרכז ומתאם את עניני הגנת המדינה, ובשעת צורך דחוף - נותן צו על גיוס כללי ועל אמצעי התגוננות אחרים, אפילו ללא החלטה קודמת של בית-הנבחרים. ראש הממשלה יוכל למנות אחד מן השרים כממלא מקומו.

(2) ראש הממשלה מוסר אינפורמציה לנשיא על כל הבעיות והמאורעות החשובים הנוגעים לפעולת הממשלה.

(3) הממשלה תפעל כגוף אחיד בנשיאותו של ראש הממשלה. הממשלה תדון בהצעות של חוקים ושל תקנות כלליות שהשרים השונים יכינון. בענינים הנוגעים לתחום פעולתם של שני שרים או של אחדים מהם, בחילוקי-דעות המתעוררים ביניהם וכן בענינים אחרים הקבועים בחוק.

(4) החוק יקבע את ארגון משרדי הממשלה ואת חלוקת המשימות ביניהם, את היקף פעולתם של השרים השונים, את אורח המינוי של ממלאי מקומם בשעת מעצור זמני, ויקוב את שכרם.

(5) בית הנבחרים ישה אוזן לדברים של השרים כל שעה שהללו ידרשו זאת.

סעיף 107

(1) הממשלה וכל שר יוכלו, בתחומי כהונתם, להתקין תקנות לשם ביצוע החוקים.

(2) תקנות כאלה לא יוכלו לקבוע רשויות וכהונות חדשות וגם לא הכנסות או הוצאות חדשות, ולא ליצור זכויות או חובות חדשות.

(3) תקנות כאלה תהיינה בעלות תוקף אך ורק בגבולות האמורים ובמדה שתהיינה מבוססות על הוראות מפורשות שבחוקים.

(4) כל תקנה כזו תתפרסם באורח הקבוע לפרסום החוקים, ויחתמו עליה ראש הממשלה והשר המקבלים עליהם את האחריות לה.

(5) כל תקנה כזו תובא מיד לידיעת בית-הנבחרים, אשר יהא רשאי לפסול אותה, כולה או חלק ממנה, על-פי הצעתו של אחד החברים.

סעיף 108

(1) בתקופת כהונתו לא יוכל שר לעסוק, נוסף על כהונתו, בשום עבודה מקצועית או מביאה שכר, או להשתתף בשותפויות, או לשבת כחבר בהנהלה של קואופרטיבים או של חברות שנועדו להביא רווחים.

(2) השרים נושאים באחריות פלילית לעבירות שעברו תוך ביצוע תפקידיהם הרשמיים, במדה שוה לפקידים, בלי שהדבר יקפח את זכויות-היתר שלהם, הנובעות מחברותם בבית הנבחרים.

(3) ביחס לעבירות האמורות, יוכל החוק לקבוע אפשרות נוספת ללימוד קטגוריה על שרים או על שרים-לשעבר על-ידי בית הנבחרים או על-ידי קטגורים שיתמנו על-ידיו, וכן את סמכותו המיוחדת של בית-דין במקרה הנדון.

ה מ נ ג נ ו ן

סעיף 109

(1) משרדי הממשלה יאורגנו על-פי החוק, באופן שכל משרד וכל פקיד יהא כפוף לשר האחראי לו, ובאופן שיבטיח סדר, שקט ואדמיניסטרציה יעילה וזולה, וכן את אי-מפלגתיותם הגמורה.

(2) עם ארגון המשרדים יש לקבוע את חלוקת תפקידיהם, ואת סמכויותיהם וחובותיהם של הפקידים.

(3) החוק יקבע את התנאים לקבלת הפקידים, את ההכשרה הנדרשת מן המועמדים, ואת האורח והעקרונים של הענקת משרות. משרות של פקידים יוענקו על יסוד בחינות של תחרות. במקרים יוצאים מן הכלל אפשר יהא למנות פקידים גבוהים ללא תחרות, אך השר הנוגע בדבר יהא חייב למסור הודעה לבית-הנבחרים על המינוי ועל סיבותיו המיוחדות.

סעיף 110 פקידי המדינה עובדים אך ורק בשירות המדינה.

(1) פקידי המדינה עובדים אך ורק בשירות המדינה. החוקים יוכלו

(2) החוקים יקבעו את זכויותיהם ואת חובותיהם. החוקים יוכלו לאסור על כל פקידי המדינה, או על סוגים מסויימים של פקידי המדינה, את ההשתייכות למפלגות פוליטיות וכן את הפעילות הפוליטית.

סעיף 111 על פי עקרונים דומים יקבע החוק את ארגון הכוחות המזויינים של המדינה, את ארגון הקצינות הראשית, הגבוהה והנמוכה, וכן את זכויותיהם ואת חובותיהם של קצינים, סמלים ושאר אנשי-צבא.

פרק ח' בתי-הדין והרשות השופטת

עקרונים כלליים

סעיף 112 הרשות השופטת מפעילה בשם העם בתי-דין כלליים, צבאיים ודתיים.

(1) בתי-הדין בלתי-תלויים הם מכל רשות אחרת.

(2) החוק יוכל להטיל על אישים שאינם שופטים ועל גופים שאינם

(3) בתי דין, למלא תפקידי שפיטה מוגבלים, אולם ישאיר בידי הצדדים המעוניינים את הזכות לפנות אל בית-הדין המוסמך.

בתי - הדין

סעיף 113

(1) מחוץ לקביעות אחרות בחוקה ובחוקים המיוסדים עליה, תהא הרשות השופטת מופעלת בכל תביעה משפטית על-ידי שופטים אזרחיים היושבים בבתי-דין כלליים, אשר הרכבם וסמכותם יקבעו בחוק.

(2) ואלה בתי הדין אשר יוקמו:

א. בתי-משפט-שלום בעלי כוח-שיפוט מוגבל בתביעות קטנות, אזרחיות ופליליות;

ב. בתי-משפט מחוזיים, כבתי-דין בעלי כוח-שיפוט כללי בתביעות אזרחיות ופליליות באינסטאנציה הראשונה, וכבתי-דין שאפשר לערער בפניהם על פסקי-הדין של בתי-משפט-השלום במקרים הקבועים בחוק;

ג. בית-דין גבוה לצדק, המיועד לפסוק, באינסטאנציה הראשונה, בכל תביעה שאין חל עליה שיפוטם של בתי-דין אחרים, ובמיוחד בתלונות על פעולה או חוסר-פעולה מצד רשות או בדרישת שינוי או ביטול של החלטת רשות, הפוגעים פגיעה בלתי-חוקית בזכות או באינטרס או המטילים חובות ללא יסוד חוקי;

ד. בית-דין עליון, כבית-דין אחרון לערעורים על פסקי-הדין של שאר כל בתי-הדין למיניהם.

(3) טענה בדבר חוסר-תוקף של חוק שנתפרסם כדין, המובאת על יסוד החוקה, תוכל להבדק רק על-ידי בית-הדין העליון, אם בשעת בירור של תביעות המובאות לפניו, ואם על-פי הצעת הנשיא, בית הנבחרים, הממשלה, או גם עקב שאלה שישאל אחד מבתי-הדין בקשר עם תביעה המתבררת בו.

(4) החוקים יבטיחו את התנאים ואת הדרך לתיקון של משגים משפטיים.

(5) החוקים יבטיחו את ההוצאה-לפועל של פסקי-דין, ושל החלטות אחרות של בתי-הדין הפוסקים כפיה, אך הכפיה האישית לא תהא מותרת ביחס להתחייבויות כספיות על-פי חוזים, פרט למקרים של רמאות.

סעיף 114

(1) לא יוקמו בתי-דין פליליים מיוחדים או לשעת חרום. לא תשלל משום אדם הזכות להשפט על ידי שופט המוסמך לפי החוק.

(2) לגבי תביעות בענייני מסחר, תעשיה, שיט, מסים, בלו וחובות דומות ולגבי התביעות הנובעות מן היחסים בין נותני-עבודה ועובדים, יוכל החוק לקבוע סמכות מיוחדת ונוהל מיוחד של בתי-דין.

(3) מחוץ למערכת בתי-הדין של מושבעים, יבטיח החוק השתתפות רחבה של דיינים מקרב האזרחים בהפעלת הרשות השופטת.

(4) בימי מלחמה יהיו בתי-הדין הצבאיים בעלי כוח-שיפוט הקבוע בחוק. בימי שלום יהא שיפוטם מוגבל כדי עבירות צבאיות מיוחדות של אנשי צבא.

(5) היקף שיפוטם של בתי-הדין הדתיים, ארגונם, והתנאים להכרה ולהוצאה-לפועל של פסקי-הדין שלהם על-ידי שלטונות המדינה, יקבעו בחוק.

סעיף 115

(1) שלטונות המדינה יעמידו לרשותם של בתי-הדין אמצעים חמריים נאותים, בנינים, עובדי מזכירות ועוזרים, ומשטרה מיוחדת של בתי-משפט, הם יוציאו לפועל, במדה שוה לאזרחים, את פסקי-הדין ושאר ההחלטות של בתי-הדין.

(2) מחובת הממשלה לקיים ערובות לכך, שכל עבריין יתבע לדין על עבירתו.

המועצה העליונה של בתי הדין והשופטים

סעיף 116

(1) חוק, אשר יכנס לתקפו בעת ובעונה אחת עם חוקה זו, יכונן את המועצה העליונה של בתי-הדין.

(2) במסגרת החוקים על ארגון בתי-הדין הכלליים, על סמכותם ועל נוהלם, תחליט המועצה העליונה של בתי-הדין על התקנון של פעולתם, על הקמת בתי-דין וכהונות של שופטים ועל ביטולם וכן תבטיח את השיפוט המשמעתי ביחס לשופטים האזרחיים. תשמור על עצמאותם של בתי-הדין הכלליים ותפקח על ניהולם הנאות.

(3) הנשיא ממנה, מעביר ממקום למקום, מעלה בדרגה, את השופטים האזרחיים או משחרר אותם מתפקידם בהתאם להחלטותיהם של המועצה העליונה של בתי-הדין.

(4) החוק יקבע את היקף פעולתה של המועצה העליונה של בתי-הדין ביחס לבתי-הדין הצבאיים ולשופטים ולדיינים הצבאיים, וכן ביחס לבתי-הדין הדתיים, נשיאיהם, שופטיהם ודייניהם.

(5) החוק יבטיח לעדות הדתיות השפעה על מינוי הנשיאים, השופטים והדיינים של בתי-הדין הדתיים, וכן על העברתם ממקום למקום, העלאתם בדרגה ושחרורם מתפקידם.

סעיף 117

(1) נשיא המדינה, או שר שהנשיא יעד אותו, ישב בראש המועצה העליונה של בתי-הדין.

(2) נוסף על כך יהיו חברים במועצה:

א. השופט העליון,
ב. שני שופטים מבית-הדין העליון,
ג. שני שופטים מבית-הדין הגבוה לצדק,
ד. שני שופטים מחוזיים,
ה. שני שופטי-שלום,

חברי המועצה הנזכרים למעלה בסימנים ב-ג-ד-ה, יתמנו שנה שנה חליפות, על-פי הגורל, מבין כלל השופטים של אותו סוג.

(3) נוסף על כך יהיו חברים במועצה העליונה של בתי-הדין: שר המשפטים, שני פקידים גבוהים מבין הכפופים לו, וששה בעלי השכלה משפטית, שאינם בשירות המדינה ושיתמנו על ידי בית-הנבחרים באורח הקבוע להרכבת ועדותיו.

(4) המועצה העליונה של בתי-הדין תקבל החלטות ברוב קולות של חבריה הנוכחים. ההצבעה בענינים אישיים תהא לעולם חשאית.

סעיף 118

(1) השופטים האזרחיים כפופים לחוקים בלבד. לא יפוטר שופט אזרחי ולא יוסר מעל כנו לשעה, ולא יועבר למקום אחר, ולא יוטלו עליו תפקידים אחרים, ולא יופחת שכרו, אלא בהסכמתו בלבד, או על יסוד החלטה מנומקת של המועצה העליונה של בתי הדין במקרים הקבועים בחוק.

(2) השופט האזרחי יצהיר בפני המועצה העליונה של בתי-הדין את ההצהרה שלהלן:

"אני מתחייב למלא את תפקידי כשופט ללא משוא פנים ולשמור על החוק."

(3) החוק יקבע את זכויותיהם ואת חובותיהם של השופטים האזרחיים. שופט לא ישתייך למפלגה פוליטית ולא ישתתף בחיים הפוליטיים.

(4) החוק יבטיח את אי-תלותם של הנשיאים, השופטים והדיינים של בתי-הדין הדתיים, של השופטים הצבאיים, של הדיינים הצבאיים ושל האזרחים המשתתפים במתן דין-צדק בתורת דיינים או מושבעים, ביחס למילוי תפקידיהם.

האחריות הפלילית

סעיף 119

(1) בלא להפר את העקרון של אחריות פלילית לפשעי מלחמה, לפשעים נגד האנושות ולפשעים נגד החוק הבינלאומי, אסור לחייב אדם בדין או לענוש אדם על מעשים או הזנחות אשר בשעת עשיתם לא היו בבחינת עבירה הקבועה בחוק; שינויים בחוק ביחס למדת העונש, להוראות בדבר דרך ההוכחה, לסמכות בתי-הדין ולנוהלם, לא ישפיעו לרעת הנאשם ביחס לעבירות שעבר לפני קביעתם.

(2) בית-הדין הגבוה לצדק וכל אחד מן השופטים אשר בו, חייבים לברר ללא דיחוי כל תלונה בדבר מעצר בלתי-חוקי של אדם, ולצוות על האיש העוצר אותו, או על הרשות העוצרת אותו, להצדיק את המעצר או להביא את הנעצר לפני בית-הדין. מצא בית-הדין הגבוה לצדק נימוקי-צידוק כאלה לבלתי-מספיקים, יצוה באורח סופי להביא לפניו את הנעצר ויתן צו על שחרורו.

(3) פרט למקרים השייכים לסמכותם של בתי-משפט-השלום או של בתי-הדין הצבאיים, לא יובא הנאשם לדין בשום תביעה פלילית בלי השתתפותם של מנין מושבעים, הנבחרים לפי הדרך הקבועה בחוק ותוך הטלת גורל בקרב העם, והנקראים להוציא פסק-דין בנוגע לאשמה ולשאר הנסבות שהן מכריעות לגבי מדת האחריות הפלילית. לגבי תביעות בקשר עם עבירות פוליטיות או עבירות שכל עיקרן תוכן של דברי-דפוס, תהא ההשתתפות האמורה של מנין מושבעים מחייבת ללא יוצא מן הכלל.

סעיף 120

(1) כל עוד לא ימצא נאשם חייב על-פי החוק, ייחשב לחף מפשע. אסור לקבוע אשמה בדרך הנחה מראש, בין בעקיפים בין במישרים; לא יצא אדם חייב בדין אלא על יסוד עדות גלויה, ומכריעה במשקלה.

(2) בגידה במדינה, פירושה רק ניהול מלחמה נגדה, או הצטרפות אל אויביה, או מתן עזרה או הקלות להם. לא יצא אדם חייב בדין כבוגד על סמך עובדה שקוימה על פי עד אחד בלבד או על יסוד עדות שניתנה שלא בישיבה פומבית של בית-הדין, על אף האמור במקומות אחרים בחוקה זו יוכל החוק לקבוע את מדת העונש הגדולה ביותר לבגידה במדינה בעת מלחמה ולשאר הפשעים החמורים ביותר בעת מלחמה, הנידונים בבית-דין צבאי.

(3) לא יתבע אדם פעמיים לדין על אותו מעשה עצמו. לא ישתמשו נגד הנאשם בהוכחות שהושגו באורח פלילי, ולא בהודאתו, אלא אם כן הודה מרצונו, ללא לחץ, ובכתב. לא יכפו על אדם להעיד נגד עצמו.

סעיף 121

(1) הנאשם זכות לו לעריכת משפטו בהקדם האפשרי.

(2) הנאשם זכות לו כי העדים המעידים נגדו יעידו בפניו. הזמין הנאשם עדים ובסס את הזמנתו, יובאו העדים לבית-הדין גם בדרך של כפיה.

(3) כל נאשם, וכן כל אדם שנחבש בכלא או נעצר, יהיו זכאים ליהנות מעזרתו של סניגור בכל שלבי הנוהל ויינתנו להם כל ההקלות והערובות הדרושות למען יוכלו ללמד זכות על עצמם כראוי.

(4) פרט למקרים הקבועים בחוק, יהא הנוהל בכל בתי-הדין פומבי.

<u>הוראות מעבר</u>

1. בהתאם לסעיף 91 של החוקה, ותוך שימוש בחוק סחקיקתו נקבעה בסעיף 94 של החוקה, יערך רפרנדום ביחס לחוקה זו.

2. חוקה זו תכנס לתקפה עשרה ימים לאחר פרסום התוצאות החיוביות של הרפרנדום האמור;

3. במועד זה עצמו, הנשיא שנבחר על יסוד חוקת המעבר מיום י"ז בשבט תש"ט (16.2.1949) יתן צו על עריכת בחירות סל נשיא ובחירות לבית-הנבחרים, בהתאם לחוקה זו ולחוקת הבחירות.

4. מיום כניסת חוקה זו לתקפה ועד תום תקופת כהונתם, יהיו הנשיא שנבחר על יסוד חוקת המעבר מיום י"ז בשבט, תש"ט (16.2.1949) ובית-הנבחרים הראשון, ממלאים כל תפקיד מתפקידי הנשיא ובית-הנבחרים, הקבועים בחוקה זו.

5. החוקים המחייבים בשעת כניסת חוקה זו לתקפה, ישארו בתקפם באותה מדה בלבד שאין הם בלתי-תואמים להוראותיה של חוקה זו ואינם סותרים להן ואינם פוגעים בהן משום בחינה.

* *
*